Школьный учебник
«Татарский язык»

КҮҢЕЛЛЕ ТАТАР ТЕЛЕ

Р.З.Хайдарова, Г.М.Ахметзянова, Л.А.Гиниятуллина

ТАТАР ТЕЛЕ

3 класс

ИКЕНЧЕ КИСӘК

издательство
«Татармультфильм»

А
Ә
З
Г
Б
Н
Ж
Ң
Ү
Ө
Я
В
Ә

м
е
ч
ж
з
д
ә
мәктәп

И З Д А Т Е Л Ь С Т В О
«Татармультфильм»

Р.З.Хәйдәрова, Г.М.Әхмәтҗанова, Л.Ә.Гыйниятуллина

ТАТАР ТЕЛЕ

ӨЧЕНЧЕ СЫЙНЫФ

БАШЛАНГЫЧ ГОМУМИ БЕЛЕМ БИРҮ
ОЕШМАЛАРЫ ӨЧЕН ДӘРЕСЛЕК
(РУС ҺӘМ ТАТАР ТЕЛЛӘРЕНДӘ)

ДӘРЕСЛЕК Е.И.ПАССОВНЫҢ
КОММУНИКАТИВ ТЕХНОЛОГИЯ КОНЦЕПЦИЯСЕНӘ НИГЕЗЛӘНӘ

Ике кисәктә

2 НЧЕ КИСӘК

КАЗАН
«ТАТАРМУЛЬТФИЛЬМ» НӘШРИЯТЫ
2021

Р.З.Хайдарова, Г.М.Ахметзянова, Л.А.Гиниятуллина

ТАТАРСКИЙ ЯЗЫК

ТРЕТИЙ КЛАСС

УЧЕБНИК ДЛЯ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ОРГАНИЗАЦИЙ
НАЧАЛЬНОГО ОБЩЕГО ОБРАЗОВАНИЯ
(НА РУССКОМ И ТАТАРСКОМ ЯЗЫКАХ)

НА ОСНОВЕ КОНЦЕПЦИИ КОММУНИКАТИВНОЙ ТЕХНОЛОГИИ
Е.И.ПАССОВА

В двух частях

ЧАСТЬ 2

КАЗАНЬ
ИЗДАТЕЛЬСТВО «ТАТАРМУЛЬТФИЛЬМ»
2021

УДК 811.512.145(075)
ББК 81.632.3-2я722
Х85

Условные обозначения:

— начало урока

— запомни

— вспомни

— обрати внимание

Хайдарова, Р.З. и др.

Х85 Татарский язык: учебник для образовательных организаций начального общего образования, в 2-х частях (на русском и татарском языках). / Р.З. Хайдарова, Г.М. Ахметзянова, Л.А. Гиниятуллина. — Казань : Татармультфильм, 2021. — 112 с. : ил. — (Татар теле). — ISBN 978-5-9903561-5-3.

ISBN 978-5-9903561-5-3

УДК 811.512.145(075)
ББК 81.632.3-2я722

© Издательство «Татармультфильм», 2021
© Художественное оформление
Издательство «Татармультфильм», 2021
Все права защищены

ИЗДАТЕЛЬСТВО
«Татармультфильм»

ТУГАН ЯККА КЫШ КИЛДЕ

88–90 нчы дәресләр

1. Сүзләрне дөрес укы.

Чыршы [чыршы́], таныш [та°ны́ш], җыр [җы́р], яңа ел [йа°ңа́ йы́л], Кыш бабай [кы́ш ба°ба́й], бәйрәм [бәйрә́м].

2. Шигырьне укы. Ошаса, ятла.

Яше́л чыршы́

Тышта́ бура́н бөте́н җиргә́
Карла́р тутыра́.
Безне́ң бүлмәдә́ я́мь-яшел
Чыршы́ утыра́.

Җәва́д Тәрҗема́н

3. Дөрес тәрҗемәне тап.

чыршы́		зима
кыш	?	дружный
дус		песня
җыр		ёлка

4. Найди в тексте стихотворения слова, отвечающие на вопрос **ни́нди?**

5. Ноктала́р урынына сүзләр куй.

1) Таны́ш **(кем?)** ... . 2) **(Ни́нди?)** ... чыршы́. 3) **(Ни́нди?)** ... ел.

6. Ты согласен с данными утверждениями?

– Яңа́ ел бәйрәмé кө́з көне була́.
– Яңа́ ел бәйрәмé кы́ш көне була́.
– Яңа́ елда́ чыршы́ бизи́ләр.
– Яңа́ елда́ уйны́йлар, җырлы́йлар, бии́ләр.

7. Исеңдә калдыр!

бәйрә́м – праздник
Яңа́ ел бәйрәмé – праздник Нового года
Яңа́ ел бәйрәме+нә́ – на праздник Нового года
Яңа́ ел бәйрәме+ндә́ – на празднике Нового года

8. Нинди бәйрәмнәр бар?

9. Диалогны дусларың белән сөйләш.

– Гөлна́з, син бәйрәмгә́ бара́сыңмы?
– Ни́нди бәйрәмгә́?
– Яңа́ ел бәйрәменә́.
– Яңа́ ел бәйрәме́ ка́йда була́?
– Мәктәптә́.

10. Дополни диалог, разыграй его с другом.

– О́ля, ә́йдә Яңа́ ел бәйрәменә́ бара́быз.
– Яры́й. Сәга́ть ни́чәдә?
– Сәга́ть өчтә́.
– Син бәйрәмдә́ ни́шлисең?
– ... .

11. Научись писать поздравление с Новым годом.

12. Напиши поздравление своему учителю.

91–92 нче дәресләр

1. Тәрҗемә ит.

Начинается учебный год. – ... .
Начинается праздник. – ... .
Начинается новый год. – ... .
Начинаются каникулы. – ... .

2. Бәйрәм сәгать ничәдә башлана?

3. Прочитай и скажи, какие слова отвечают на вопрос **ни́чәнче?**, а какие – на вопрос **ни́чә?**

Бер, беренче́, ике́, икенче́, өч, өченче́, дүрт, дүртенче́, биш, бишенче́.

4. Дөрес тәрҗемәне тап:

приготовили концерт – ...
1) хәзер концерт була;
2) концерт әзер;
3) концерт әзерләдек.

5. Переведи по образцу.

О б р а з е ц: одевается зайчиком – куян булып киенә

одевается волком – ...
одевается медведем – ...
одевается снежинкой – ...
одевается Снегурочкой – ...
одевается волшебником – ...

6. Текстны укы. Ә син чыршы бәйрәмендә нишлисең?

Чыршы́ бәйрәме́

Бүге́н мәктәптә́ чыршы́ бәйрәме́ була́. Бәйрә́м көндезге́ сәга́ть икедә́ башлана́. Безне́ң белән икенче́, өченче́ сыйныф укучылары́ була́лар.

Без бәйрәмгә́ конце́рт әзерләде́к. Мин шигы́рь сөйли́м. Мара́т, Оле́г, Ната́ша җырлы́йлар. Ләлә́ белән Ва́ля бийләр. Энҗе́ Ка́р кызы була́. Аза́т һәм Пе́тя куя́н булы́п киенә́ләр, ә Серге́й, Илну́р аю́ булы́п киенә́ләр.

7. Җөмләләрне дәвам ит (продолжи).

1) Без бәйрәмгә́ конце́рт ... . 2) Бәйрә́м көндезге́ сәга́ть икедә́ ... . 3) Мин шигы́рь ... . 4) Ләлә́ белән Ва́ля ... . 5) Мара́т, Оле́г, Ната́ша ... .

8. Сүзләр белән җөмләләр төзе. Дәфтәреңә яз.

Кы́ш бабай, чыршы́ бәйрәме́, Ка́р кызы, биеде́к, җырлады́к.

9. Рәсемнәр урынына – сүзләр, нокталар урынына кушымчалар куй. Дәфтәреңә яз.

Бүге́н бәйрәме́ бул... . Мин булы́п киен... . Аза́т, Ками́л булы́п киен... , ә Рами́л, Оле́г булы́п киен... .

10. Дополни диалоги. Поговори с соседом по парте.

1) – Рөстә́м, син нә́рсә булы́п киенә́сең?
   – ... . Ә син?
   – ... .
2) – Бәйрәмдә́ син ни́шлисең?
   – ... . Ә син?
   – ... .

11. Найди отличия в картинках.

О́ля Алсу́

12. «Чыршы бәйрәме» текстын сөйләргә өйрән.

93–94 нче дәресләр

1. Шигырьне укы. Ошаса, ятла.

Салкы́н, саф һава́

Салкы́н, саф һава́,
Йомша́к кар ява́,
Урамга́ чыкса́ң,
Битлә́р кызара́.

Кар бөртекләре́
Өстеңә́ куна́,
Үзләре́ мату́р
Һәм салкы́н була́.

Әминә́ Бикчәнтә́ева

2. Бу сүзләрне дөрес укыйсыңмы?

Кыш [қы̆ш], салкын [салқы̆́н], кыска [қы̆сқа́], кар [қаºр], ап-ак [а́ºп̄ақ], йомшак [йŏмша́қ], кыр [қы̆р], болын [бŏлŏ́н].

3. К какому времени года относятся эти месяцы? Напиши в тетрадь по образцу.

Ү р н ә к: Декабрь, гыйнвар, февраль – кыш айлары.

Июнь, июль, август – ... .

Март, апрель, май – ... .

Сентябрь, октябрь, ноябрь – ... .

4. Исеңдә калдыр!

Сыйфа́т – имя прилагательное
Имена прилагательные обозначают признаки предметов и отвечают на вопрос **ни́нди?** (какой? какая? какое?).

салкы́н кыш (холодная зима)
ак кар (белый снег)
кыска́ көн (короткий день)

5. Подбери к существительным подходящие прилагательные и запиши в тетрадь.

Тау, көн, кар, җил, елга́, урма́н, шәһә́р, бәйрә́м.

6. Бу билгеләр кайсы ел фасылына туры килә? Таблицаны тутыр, дәфтәреңә яз.

Кыш	Көз
...	...

Салкы́н, салкы́н яңгы́р ява́, яфракла́р коела́, кар ява́, җир а́п-ак, тышта́ бура́н, көннә́р кыска́, төннә́р озы́н, көчле́ җил исә́, кошла́р җылы́ якка́ китә́ләр.

7. Кыш һәм көз турында бер-берегезгә сораулар бирегез.

8. Җөмләләрне язып бетер.

1) Салкы́н кыш ... . 2) А́п-ак кар ... .
3) Салкы́н җил ... . 4) Кы́ш көне төннә́р ... .

9. Сүзләрнең антоним парларын тап, дәфтәреңә яз.

	?	
салкы́н		ка́п-кара
а́п-ак		төн
кыска́		җылы́
көн		озы́н

10. Прочитай текст. Подбери вопросы к выделенным словам.

кайчан? нинди? кайда? ничәнче?

Көннә́р **салкы́н. Беренче́** кар яуды́. **Елгада́** боз туңды́. Безгә́ рәхә́т. **Мәктәптә́н соң** урамга́ чыга́быз.

11. Дополни диалоги. Разыграй их с соседом по парте.

а) – Ко́ля, тышта́ (на улице) бура́нмы?
– Бура́н юк, лә́кин кар ява́.
– ... ?
– Салкы́н тү́гел.

ә) – ... ?
– Әйе́, бүге́н кар яуды́.
– ... ?
– Әйе́, урамга́ чыга́м.

б) – Аза́т, ә́йдә урамга́ чыга́быз.
– ... .
– Ни́ өчен?
– ... .

95–97 нче дәресләр

1. Исеңдә калдыр!

Эти слова помогут тебе рассказать о погоде:
һава́ торышы́ – прогноз погоды,
ая́з – ясная погода,
болытлы́ – облачно,
көчле́ җил исә́ – дует сильный ветер.

2. Отгадай загадку.

Кышы́н тауда́н шуа́быз,
Җәе́н алы́п куя́быз.

3. Прочитай сообщение диктора. Перескажи другу.

Һава́ торышы́н ты́ңлагыз. Бүге́н көн салкы́н, көчле́ җил исә́. Температу́ра: төнлә́ 17, көнде́з 10 гра́дус салкы́н.

4. Термометрларга кара һәм әйт: көн нинди?

5. Дополни диалоги. Поговори с соседом по парте.

а) – Бүге́н көн ни́нди?
– … .
– Ни́чә гра́дус салкы́н?
– … .

ә) – Бүге́н көн ни́нди?
– … .
– Ә температу́ра ни́нди?
– … .

6. Диалогны тәрҗемә ит. Дустың белән сөйләш.

а) – Какая сегодня погода?
– Холодно. Дует ветер. Снег идёт.
– Температура какая?
– Минус 15 градусов.

ә) – Коля, выходи на улицу.
– Я не выйду.
– Почему?
– Потому что очень холодно.

7. Допустим, ты диктор и объявляешь прогноз погоды.

Как скажешь, что на улице:
– тепло, ветра нет, температура $+5^{\circ}$ C;
– холодно, вьюга, температура -20° C?

8. **Исеңдә калдыр!**

һәрвакыт – всегда **анна́н соң** – потом

9. Рәсемнәр урынына тиешле сүзләрне куй. Текстны сөйләргә өйрән.

Ди́ма, Аза́т, Әми́р – дусла́р. Ала́р һәрвакыт бергә́ уйны́йлар.

Бүге́н көн җылы́, җил юк, ява́. Ди́ма ала́, Аза́т белән Әми́р ала́лар. Малайла́р би́к оза́к шуа́лар. Анна́н соң бергә́ дәре́с әзерли́ләр.

10. Выпиши из текста глаголы, поставь их в прошедшем времени. Расскажи содержание изменённого текста.

11. Составь диалог по тексту.

12. Узнай у друга:

– какая сегодня погода;
– какая температура воздуха;
– есть ли у него лыжи;
– катается ли он на лыжах.

13. Предложи другу:

– играть вместе на улице;
– кататься вместе на лыжах;
– играть в хоккей;
– кататься на коньках.

98–100 нче дәресләр

1. Таблицаны тутыр.

	тау	шугалак	бәйрәм
Кая?	...	...	...
Кайда?	...	...	...
Кайдан?	...	...	...

2. Составь предложения со словами из упражнения №1. Используй глаголы **бара́, уйны́й, шуа́, кайта́, китә́.**

3. Сүзләрнең антоним парларын тап.

бар		аз
килде́	?	салкы́н
күп		юк
жылы́		китте́

4. Фигыльләрне үрнәк буенча үзгәрт (измени по образцу), тәрҗемә ит, җөмләләр төзе.

Ү р н ә к: кил – приходи; килә́ – приходит; килде́ – пришёл.

Ф и г ы л ь л ә р: шу, кит, бир.

5. Рәсемнәр урынына – сүзләр, ноктлар урынына кушымчалар куй. Текстны укы.

Тауда

Мине́м юк. Лә́кин мин тау... китте́м. Тау... балала́р күп иде. На́йл, Аза́т шуа́лар, ә Ко́ля, Са́ша шуа́лар. Мин На́йл һәм Аза́т янына́ килде́м. Ни́чек рәхә́т, күңелле́ тауда́! Мине́м юк шул!

Мине́м янга́ На́йл килде́ дә:

– Мә, Ко́стя, си́н дә шу, – диде́.

Ул миңа́ чаңгы́ бирде́. Миңа́ би́к рәхә́т булды́! Рәхмә́т синә́, дусты́м!

6. Ике раслауның кайсысы дөрес?

1) Мине́м чаңгы́м бар.
   Мине́м чаңгы́м юк.
2) Азатны́ң чаңгысы́ бар.
   Азатны́ң чаңгысы́ юк.
3) Наи́л, Аза́т чаңгы́ шуа́лар.
   Наи́л, Аза́т чана́ шуа́лар.
4) Наи́л Ко́стяга чана́ бирде́.
   Наи́л Ко́стяга чаңгы́ бирде́.

7. Җөмләләрне дәвам ит.

Мин таугá … . Таудá балалáр … . Балаларгá таудá … . Миңá Наи́л чаңгы́ … . Миңá би́к … булды́.

8. Сорауларга җавап бир.

1) Ко́стяның чаңгысы́ бáрмы?
2) Таудá ке́мнәр бáр иде?
3) Наи́л Ко́стяга нәрсә бирде́?

9. **Исеңдә калдыр!**

юмáрт – щедрый **сарáн** – жадный

10. Бу бәяләрнең кайсысы Наилгә туры килә?

Яхшы́, начáр, юмáрт, сарáн, әйбә́т, тәрбияле́.

11. Хикәядә **мин** сүзен **Костя** һәм **ул** сүзләре белән алыштыр (замени). Хикәядәге җөмләләр ничек үзгәрер (изменятся)? Хикәяне яз.

12. Иң яхшы хикәя сөйләүчегә конкурс! Бәя бирергә онытма!

Сәнгатьле́ сөйли́. Сүзләрне́ дөре́с әйтә́. Хата́ яса́мый. Яхшы́ сөйли́.	Сәнгатьле́ сөйлә́ми. Сүзләрне́ дөре́с ә́йтми. Хата́ ясы́й. Яхшы́ сөйлә́ми.

13. Рәсемнәр урынына сүзләр куй, диалогны укы. Дустың белән сөйләш.

а) – Та́ня, ә́йдә урамгá чыгáбыз.

– Ә́йдә. Ә барáбызмы?

– Ә́йдә бүге́н шугалаккá барáбыз! Сине́ң бáрмы?

– Бар. Әние́м миңá яңá бүлә́к итте́.

ә) – Илну́р, ә́йдә таугá барáбыз, шуáбыз.

– Мине́м юк, Сәли́м, гына бар.

– Яры́й, Илну́р. Мин чанамны́ алá́м, ә син чаңгыңны́ ал. Мин сине́ тáу янындá көтә́м.

б) – Марáт, бүге́н хокке́й уйнаргá чык!

– Сәгáть ни́чәдә?

–

14. Спроси у друга:

– есть ли у него санки, лыжи, коньки;
– играет ли он зимой на улице;
– катается ли он на санках, лыжах, коньках.

101–103 нче дәресләр

1. Подумай и скажи, к каким (зимним или летним) видам спорта относятся эти предметы.

2. Исеңдә калдыр!

яры́ш – соревнование
чаңгы́ ярышы́ – лыжные соревнования

3. Сорауларга җавап бир, җөмләләрне дәвам ит.

Нә́рсә бара́?
Чаңгы́ ярышы́ бара́.
Волейбо́л … … .
…

Ка́я бара́сың?
Чаңгы́ ярышына́ бара́м.
Волейбо́л … … .
…

4. Дополни диалоги. Поговори с соседом по парте.

а) – Ко́ля, син чаңгы́ ярышына́ бара́сыңмы?
– … .
– Ә чаңгы́ ярышы́ ка́йда була́?
– … .

ә) – Айгө́л, син чаңгы́ ярышына́ барды́ңмы?
– Әйе́, барды́м.
– … ?
– Беренче́ уры́н алды́м.
– … !

5. Хикәяне укы. Син Федяга нинди киңәш бирер идең?

Дусла́р

Иго́рь белән Фе́дя – дусла́р. Җә́й көне бергә́ футбо́л уйны́йлар, кы́ш көне чаңгы́ шуа́лар. Ала́р икесе́ дә би́к яхшы́ шуа́лар.

Ме́нә бүге́н чаңгы́ ярышы́ була́. Малайла́р бергә́ чаңгы́ ярышына́ киттелә́р. Тиздә́н фи́ниш. Ала́р бергә́ киләләр иде. Ки́нәт Иго́рь егылды́. Аны́ң чаңгысы́ сынды́, аягы́ авыртты́. Ә фи́ниш би́к якы́н. Фе́дяга ни́шләргә?

тиздә́н – скоро
якы́н – близко
ки́нәт – вдруг
сынды́ – сломалась
егылды́ – упал

6. Син бу сүзләрне дөрес укыдыңмы?

Кыш көне [қы́ш көнө], чаңгы [чаңғы́], шуалар [шуа́лар], ярыш [йа°ры́ш], яхшы [йа°хшы́], сынды [сы́нды], авыртты [а°wы́рт̄ы́].

7. Нокталар урынына нинди хәрефләр куярсың?

...хшы	...рыш	й...зә
...кын	...гылды	й...герә

8. Хикәядән фигыльләрне тап. Таблицага яз.

Действие происходит сейчас	Действие уже произошло
уйныйлар	уйнадылар
...	...

9. Нокталар урынына тиешле сүзләрне куеп укы.

Җәй ... бергә́ ... уйны́йлар, кыш ... ... шуа́лар. Ала́р икесе́ дә бик ... шуа́лар. Бүге́н ала́р ... чаңгы́ ... киттелә́р. Ки́нәт И́горь ... . Фи́ниш би́к ... .

10. Сорауларга җавапны хикәядән тап.

1) И́горь белән Фе́дя бергә́ ни́шлиләр? 2) Ала́р чаңгыда́ ни́чек шуа́лар? 3) Чаңгы́ ярышында́ нә́рсә булды́?

11. Хикәянең эчтәлеген (содержание) бер-берегезгә (друг другу) сөйләгез.

104–105 нче дәресләр

1. Бу җөмләләрнең эчтәлеге «Дуслар» хикәясенә туры киләме (подходит)?

1) И́горь белән Фе́дя җә́й көне бергә́ футбо́л уйны́йлар, кы́ш көне чаңгы́ шуа́лар.

2) И́горь белән Фе́дя бүге́н волейбо́л ярышына́ киттелә́р.

3) Чаңгы́ ярышында́ И́горь егылды́.

4) И́горьның чаңгысы́ сынды́, аягы́ авыртты́. Фи́нишка ера́к әле.

2. Җөмләләрне хикәя эчтәлеге тәртибендә урнаштыр.

1) Ала́р бергә́ чаңгы́ ярышына́ киттелә́р. 2) И́горь белән Фе́дя – дусла́р. 3) Тиздә́н фи́ниш. 4) Аны́ң чаңгысы́ сынды́, аягы́ авыртты́. 5) Кинә́т И́горь егылды́.

3. «Дуслар» хикәясен иң яхшы сөйләүчегә конкурс!

4. Как скажешь, что:

– завтра будут лыжные соревнования;
– Коля ушёл на лыжные соревнования?

5. Спроси у друга:

– любит ли он кататься на санках;
– играет ли он зимой на улице;
– с кем он больше любит играть.

6. Бу диалоглар кайсы рәсемгә туры килә?

а) – И́горь, тизрә́к! Фи́ниш якы́н!
– Фе́дя, мин егылды́м. Аягы́м авырта́.
– Хә́зер мин сиңа́ булыша́м.

ә) – И́горь, тизрә́к! Фи́ниш якы́н!
– Фе́дя, мин егылды́м. Аягы́м авырта́.
– Үзе́ң тор! Мин фи́нишка китте́м.

7. Җөмләләрне дәвам ит.

1) Фе́дя ярдә́м и́тмәде, чө́нки ... .
2) Фе́дя ярдә́м итте́, чө́нки ... .
3) Фе́дя ярдә́м итте́, шуңа́ күрә ... .

8. Как ты продолжишь этот рассказ? Напиши.

9. Расскажите друг другу написанный вами рассказ.

106–108 нче дәресләр

1. Сүзләрне дөрес укы.

Чана [ча°на́], якын [йакы́н], бабасы [ба°басы́] гыйнвар [ғы́йнwа́р], җитте [җит̄э́], авыл [а°wы́л], әбәкле [әбәклэ́], көттеләр [көт̄ѳлә́р], шаярдылар [ша°йардылa̍р].

2. Вместо точек вставь слова **әби, бабай, чана.** Подчеркни окончания.

Миним ... .   Синең ... .   Аның ... .

3. Хикәяне укы.

Кани́кулда

Гыйнва́р ае́ җитте́. Кани́кул башланды́. Айра́т кани́кулда авылга́ китте́. Авылда́ аны́ң әбисе́, бабасы́ бар. Әбисе́ дә, бабасы́ да Айратны́ көттелә́р. Ала́р малайга́ чана́ бүлә́к иттелә́р. Айра́т аларга́ рәхмә́т әйтте́. Ул би́к шатланды́. Хә́зер аны́ң яңа́ чанасы́ бар! Айра́т дусты́ Ю́ра белән чана́ шуды́.

Малайла́р авылда́ әбәкле́ уйнадыла́р, шаярдыла́р, көлделә́р. Авылда́ би́к күңелле́, рәхә́т булды́.

әбәкле́ уйнадыла́р – играли в пятнашки

4. Поставь вопросы к выделенным словам. Составь вопросительные предложения.

1) Айра́т **кани́кулда** авылга́ китте́. 2) Әбисе́ дә, бабасы́ да **Айратны́** көттелә́р. 3) Ала́р **малайга́** чана́ бүлә́к иттелә́р. 4) Айра́т дусты́ **Ю́ра белән** чана́ шуды́. 5) **Авылда́** би́к күңелле́, рәхә́т булды́.

5. Расположи предложения по содержанию текста.

1) Әбисе́ дә, бабасы́ да Айратны́ көттелә́р. 2) Айра́т кани́кулда авылга́ китте́. 3) Малайла́р авылда́ әбәкле́ уйнадыла́р. 4) Ала́р малайга́ чана́ бүлә́к иттелә́р. 5) Авылда́ би́к күңелле́, рәхә́т булды́. 6) Айра́т аларга́ рәхмә́т әйтте́.

6. Айрат авылда нишләде? Дустыңа сөйлә.

Кани́кулда Айра́т 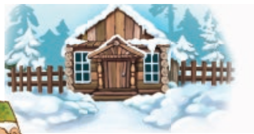 кит... .

Авыл... аны́ң яши́. Ала́р малайга́

бүлә́к ит... . Айра́т дусты́ Ю́ра белән

шу... . Малайла́р 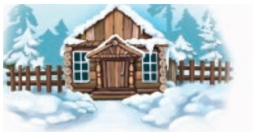 уйна... , шаяр... ,

көл... .

7. Измени данные слова, отвечая на вопрос Шурале.

Нишләмәде?

китте́ – ...	бүлә́к итте́ – ...	рәхмә́т әйтте́ – ...
шатланды́ – ...	шуды́ – ...	уйнады́ – ...

8. Спроси у друга:

– есть ли у него коньки (лыжи, санки);
– нужны ли ему коньки (лыжи, санки);
– катается ли он с горки;
– идёт ли он на каток;
– куда он ездил на каникулы.

9. Какие из этих диалогов подходят к содержанию рассказа «Каникулда»? Разыграйте диалоги.

1) – Исә́нме, әбие́м! Исә́нме, баба́м!
– Исә́нме, улы́м! Без сине́ көтте́к, – диделә́р әбисе́ һәм бабасы́.

2) – Ю́ра, мине́м яңа́ чана́м бар. Әбие́м белән баба́м бүлә́к иттелә́р.
– Безне́ң өй янында́ та́у бар. Ә́йдә шуа́быз.

3) – Фе́дя, ә́йдә урамга́ чыга́быз. Әбәкле́ уйны́йбыз.
– Хә́зер чыга́м.

10. Прочитай диалог, вставляя пропущенные предложения. Разыграй его с соседом по парте.

– Илну́р, син кани́кулда ка́я барды́ң?
– ... .
– Ә мин өйдә́ булды́м. Китаплә́р укыды́м, мультфи́льмнар карады́м. Ә син китапла́р укыды́ңмы?
– ... .

11. Җөмләләрне тәгәллә (закончи). Дәфтәреңә яз.

1) Без укы́мыйбыз, чө́нки ... .
2) Мине́м яңа́ чана́м бар, шуңа́ күрә ... .
3) Без кани́кулны ярата́быз, чө́нки ... .
4) Мин авыры́йм, шуңа́ күрә ... .

12. «Каникулда» хикәясен сөйлә.

109–110 нчы дәресләр

Проверь себя!

1. Кыш билгеләре турында сөйлә.

2. Сүзләрнең антонимнарын яз.

салкы́н – ...	бара́ – ...
озы́н – ...	а́п-ак – ...
аз – ...	төн – ...
көн – ...	күп – ...

3. Подготовь сообщение о погоде.

4. Нокталар урынына кушымчалар куй. Җөмләләрне укы.

1) Нәси́м авыл... китте́.
2) Нәси́м авыл... яши́.
3) Нәси́м авыл... шәһәргә́ кайтты́.

5. Переведи по образцу.

1) Образец: Наступил январь. – Гыйнвар житте.

Наступил февраль. – ... .
Наступил март. – ... .

2) Образец: его мать – аның әнисе; әнисе

его дедушка – ...
его отец – ...
его брат – ...
его лыжи – ...
его санки – ...

6. Измени данные слова по образцу. Поставь к ним вопросы.

кит	китә	китте	китмәде
көт	...	...	...
бүләк ит	...	...	...
шатлан	...	...	...
шу	...	...	...
уйна	...	...	...
бар	...	...	...

7. Спроси у друга:

– есть ли у него санки (лыжи);
– идёт ли он на каток (горку);
– идёт ли он на праздник;
– идёт ли он на лыжные соревнования.

8. Позови друга:

– вместе играть на улице;
– кататься на лыжах;
– кататься на санках;
– играть в хоккей;
– вместе пойти на праздник.

9. Как скажешь другу о том, что:

– ты идёшь на новогодний праздник;
– праздник начинается в 16 часов;
– ты написал открытку маме (папе, бабушке, дедушке, учительнице, другу)?

10. Напиши поздравительную открытку на Новый год маме (папе, бабушке, дедушке, учителю).

11. Сезнең мәктәптә Яңа ел бәйрәме ничек үтә? Хикәя төзе һәм дәфтәреңә яз.

ШӘҺӘРДӘ ҺӘМ АВЫЛДА

111–112 нче дәресләр

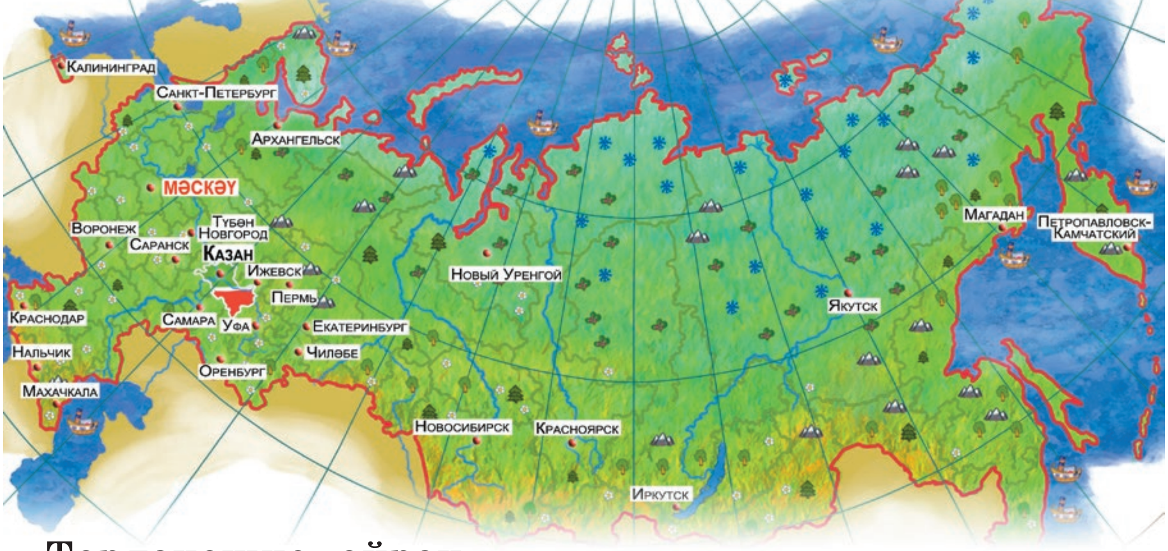

1. Төрләнешне өйрән.

Мин яши́**м** (тора́**м**).	Без яши́**без** (тора́**быз**).
Син яши́**сең** (тора́**сың**).	Сез яши́**сез** (тора́**сыз**).
Ул яши́ (тора́).	Ала́р яши́**ләр** (тора́**лар**).

2. Антоним парларны билгелә.

әкре́н	?	зур
кечкенә́		җите́з
күп		ямьсе́з
мату́р		аз

3. Текстны укы. Исем бир.

Без Татарстанда́ яши́без. Татарста́н – зур, бай респу́блика. Татарстанда́ зур шәһәрлә́р, мату́р авылла́р, яше́л урманна́р, елгала́р һәм күллә́р би́к күп. Урманнарда́ хәйләкә́р төлкелә́р, җите́з куянна́р, уса́л бүрелә́р, көчле́ пошила́р яши́.

4. Выпиши из текста сначала слова, отвечающие на вопрос **нәрсә?**, а потом – на вопрос **нинди?**

5. Дополни диалог. Разыграй его с соседом по парте.

– … ?
– Мин Татарстандá яши́м.
– … ?
– Татарстáн – зур, бай респу́блика.

6. Расскажите содержание упражнения №3 друг другу.

7. **Исеңдә калдыр!**

тел – язык	**ру́сча** – по-русски
миллә́т – нация	**татáрча** – по-татарски

татáр телé – татарский язык

8. Милләт исемнәрен татарча әйт.

Русские – руслар; татары – …; башкиры – …; евреи – …; марийцы – …; украинцы – …; чуваши – …; узбеки – …; удмурты – …; таджики – … .

9. Дополни диалоги. Поговори с соседом по парте.

а) – Ко́ля, син ни́нди телдә́ сөйләшә́сең?
– ... . Ә син, Айну́р?
– ... .

ә) – Ко́ля, син тата́рча яхшы́ белә́сеңме?
– ... .
– ... ?
– Миңа́ тата́р теле́ ошы́й.

10. Спроси у друга:

– знает ли он татарский язык;
– разговаривает ли он на татарском языке;
– с кем он разговаривает на татарском языке.

11. Выполни письменно упражнение №10.

113–115 нче дәресләр

1. Исеңдә калдыр!

шәһә́р – город **Каза́н шәһәре́** – город Казань
ура́м – улица **Ба́уман урамы́** – улица Баумана

2. Дәвам ит.

Үрнәк: Бу ни́нди шәһә́р? – Бу – Әлмә́т шәһәре́.

Каза́н, Чиста́й, Мәскә́ү, Яр Чаллы́, Алабуга́, Сама́ра, Түбән Ка́ма, Санкт-Петербу́рг, Түбән Но́вгород.

3. Исеңдә калдыр!

– Бу ни́нди ура́м?
– Бу – Ба́уман урамы́.
– Син ка́йсы урамда́ яши́сең?
– Мин Ба́уман урамында́ яши́м.

4. Үрнәк буенча дәвам ит.

Үрнәк: Син ка́йсы урамда́ яши́сең? – Мин Мәскә́ү урамында́ яши́м.

Урам исемнәре: Сөембикә́, Чулма́н, Тука́й, Тынычлы́к, Кол Гали́, Пу́шкин.

5. Нокталар урынына тиешле кушымчаларны куй, дәфтәреңә яз.

1) Әлмә́т шәһәр... би́к мату́р. 2) Ко́стя ни́нди шәһәр... яши́? 3) Ко́стя Чистай... яши́. 4) Алсу́, син ни́нди шәһәр... яши...? 5) Кита́п кибете́ Ба́уман урамы... урнашка́н.

6. Рәсемнәргә кара һәм әйт: кем нәрсәдә бара?

Аза́т ... . Ди́ма ... . Алсу́ ... .

7. Нокталар урынына **тора, уйный** сүзләрен куеп укы.

Мин бара́м, ... , ...
Син бара́сың, ... , ...
Ул бара́, ... , ...

Без бара́быз, ... , ...
Сез бара́сыз, ... , ...
Ала́р бара́лар, ... , ...

8. Нокталар урынына кушымчалар өстә. Дәфтәреңә яз.

Мин / Арча... яшим.
Мин – Арча... килдем.
Мин \ Арча... барам.

Мин / Казанга поезд... барам.
Мин – Арчага машина... барам.
Мин \ Әлмәткә автобус... барам.

9. Исеңдә калдыр!

йорт – дом	**йокы́ бүлмәсе́** – спальня
бүлмә́ – комната	**аш бүлмәсе́** – кухня
фати́р – квартира	**куна́к бүлмәсе́** – зал
кат – этаж	

10. Кем ничәнче катта яши?

– Аза́т – Дами́р – Ма́ша – Алсу́

– Ка́тя – Айгө́л – Оле́г

11. Помоги Гали перевести вопросы.

нәрсә?

ничә? ничәнче?

ничек? нинди?

кайсы? кайда?

12. Диалогларга төшеп калган репликаларны өстә. Дустың белән сөйләш.

а) – Син ка́йсы урамда́ яши́сең?
– ... .
– Ни́чәнче йортта́ тора́сың?
– ... .
– Ни́чәнче фатирда́ тора́сың?
– ... .

ә) – ... ?
– Мин бишенче́ мәктәптә́ укы́йм.
– Мәктәпкә́ ни́чек бара́сың?
– ... .

13. Сорауларга җавап яз.

1) Син ка́йсы шәһәрдә́ яши́сең?
2) Син ни́нди урамда́ тора́сың?
3) Син ни́нди йортта́, ни́чәнче катта́, ни́чәнче фатирда́ тора́сың?
4) Ни́чәнче мәктәптә́ укы́йсың?
5) Мәктәпкә́ ни́чек бара́сың?

116–117 нче дәресләр

1. Бу сүзләрне дөрес укы.

Урамнар [ура°мна́р], озын [ŏзŏ́н], биек [бийә́к], йорт [йŏрт], катлы [ҡа°тлы́], кибет [кибә̆́т], ашамлыклар [а°шамлы́ҡла́р], еш [йыш].

2. Сүзләрнең антоним парларын тап.

киң	?	кечкенә́
зур		тар
озы́н		күп
аз		кыска́

3. Текстны укы, исем бир.

Мине́м исеме́м Ди́ма. Мин шәһәрдә́ яши́м. Безне́ң шәһәр би́к зур. Урамна́р киң һәм озы́н.

Йортла́р да бие́к. Безне́ң шәһәрдә́ 5 катлы́, 9 катлы́ йортла́р күп, ә 12, 16 катлы́ йортла́р азра́к.

Шәһәрдә́ авто́буслар, тролле́йбуслар, трамвайла́р, таксила́р йөри́.

Мин мәктәпкә́ авто́буста бара́м. Әни́ эшкә́ трамва́й белән йөри́. Мин Шами́л Усма́нов урамында́, җиденче́ йортта́ яши́м.

Безне́ң өй янында́ зур кибетлә́р бар: киемнә́р кибете́, ашамлыкла́р кибете́, «Балала́р дөньясы́» кибете́.

Шәһәрдә́ музейла́р, теа́трлар бар. Мин дусла́р белән ци́ркка, теа́трга бара́м.

Мин безне́ң шәһәрне́ ярата́м, чө́нки ул зур, чиста́ һәм мату́р.

азра́к – меньше
трамва́й белән – на трамвае
балала́р дөньясы́ – детский мир

4. Сорауларга җавапны тексттан тап һәм укы.

1) Ди́ма ка́йда яши́?
2) Шәһәрдә́ ни́чә катлы́ йортлá́р бар?
3) Шәһәрдә́ ни́нди тра́нспортлар йөри́?
4) Ди́ма мәктәпкә́ нә́рсә белән йөри́?

5. Исеңдә калдыр!

Мин Казангá автóбуста барáм. – Я еду в Казань на автобусе. **Мин Мәскәүгә поездда барам.** – Я еду в Москву на поезде.

6. Җөмләләрне киңәйтеп яз. Һәр яңа җөмләгә сорау куй.

Ү р н ә к: Мин барáм.
Мин мәктәпкә́ барáм.
Мин мәктәпкә́ автóбуста барáм.
Җ ө м л ә л ә р: Мин яши́м. Мин яратáм.

7. Рәсемнәр урынына сүзләр куй.

1) Мин мәктәпкә́ барáм, ә әни́ барá.

2) Безнé́ң янындá

бар.

3) Шәһәрдә́

,

,

бар.

8. Исеңә төшер!

шуңá күрә – поэтому

9. Җөмләләрне дәвам ит.

1) Теáтр якы́н тҮгел, ... автóбуста барáм. 2) Мин дүртенче́ каттá торáм, ... ли́фтта менә́м. 3) Йорт янындá кибетлә́р бар, ... машиналáр күп.

10. Үзең яшәгән шәһәр (авыл) турында хикәя яз.

118–119 нчы дәресләр

1. Исеңдә калдыр!

Чтобы показать, что предмет обладает каким-нибудь качеством в большей или меньшей степени, чем другой, говорим так:

зур – зур**рáк** (больше),
матýр – матур**рáк** (красивее),
кечкенә́ – кечкенә**рә́к** (меньше).

Это сравнительная степень прилагательного – **сыйфатны́ң чагыштыры́ дәрәҗәсе́.**

2. Бу предметларның кайсылары зуррак?

3. Бу йортларның кайсысы биегрәк?

4. Нокталар урынына тиешле сүзләрне куй.

1) Алабугá – зур шәһә́р, ә Яр Чаллы́ ... .
2) Әгерҗе́ – кечкенә́ шәһә́р, ә Минзәлә́ ... .

5. Нокталар урынына – кушымчалар, ә рәсемнәр урынына сүзләр куеп укы.

1) Мин шәһәр... бара́м.

2) Мин авыл... кайта́м.

3) Мин район... бара́м.

4) Мин район... кайта́м.

6. Напиши вопросы к предложениям упражнения №5.

7. Дустың белән сөйләш.

а) – Ко́ля, ә́йдә Казангá барá́быз.
– Син ке́м белән барá́сың?
– Әни́ белән.
– Кá́йчан барá́сыз?
– Шимбә́ көнне́.
– Ми́н дә энидә́н сорыйм.
– Ярый, миңá шалтырá́т (звони).

ә) – Әни́, ә́йдә Казангá барá́быз.
– Кá́йчан?
– Шимбә́ көнне́. Алмá́з да энисе́ белән барá.
– Нә́рсәдә барá́лар?
– Авто́буста.
– Ярый, барá́быз.

б) – Алло́, Алмá́з, сәлá́м!
– Сәлá́м, Ко́ля! Әние́ң белән сөйләште́ңме?
– Әйе́. Әни́ ризá. Без Казангá барá́быз.
– Сәгá́ть ни́чәдә китә́без?
– Иртә́н сәгá́ть 10 да.
– Нә́рсәдә барá́быз?
– Авто́буста.

8. Рәсемнәргә кара һәм әйт: шәһәрдә нәрсәләр бар?

9. Дополни диалоги. Разыграй их с соседом по парте.

а) – ... ?
– Әйé, безнéң шәһәрдә́ музéй бар.
– ... ?
– Шәһә́р музеé.

ә) – Ләлә́, ә́йдә музейга́ бара́быз.
– Мин риза́.
– ... ?
– Сәга́ть өчтә́.

б) – Наи́л, сезнéң шәһәрдә́ цирк ба́рмы?
– Юк. Безгә́ цирк Мәскәүдә́н килә́. Ә Казанда́ ба́рмы?
– ... .

10. Нокталар урынына тиешле хәрефләрне куй.

Мин Каза́н шәһ...р...ндә ...шим. Ә дусты́м Аза́т Әлм...ттә ...ши. Аны́ң әтисé – нефть... .

11. Составь вопросы к предложениям упражнения №10.

120–122 нче дәресләр

1. **Исеңә төшер!**

алдында́ – перед **артында́** – за
янында́ – у, около, возле, рядом

2. Рәсемгә кара һәм сорауларга җавап бир.

1) Өй алдында́ нәрсә бар?
2) Өй артында́ нәрсә бар?
3) Өй янында́ нәрсә үсә́?
4) Өй эчендә́ нәрсә бар?

3. Исеңдә калдыр!

һәр – каждый
ба́рлык – весь, всё
гына/генә, кына/кенә – только

4. Текстны укы.

Безне́ң авы́л

Без авылда́ яши́без. Безне́ң авылда́ бе́р генә ура́м бар. Авылда́ ба́рлык йортла́р да би́к мату́р. Һәр йорт янында́ бакча́ бар. Анда́ алмагачла́р, чиялә́р үсә́. Йортла́р артында́ бәрәңге́ һәм яшелчә́ бакчасы́ бар. Анда́ бәрәңге́, кише́р, суга́н, чөгенде́р үсә́.

Авылда́ яңа́ мәктә́п бар. Мәктә́п алдында́ чәчәклә́р күп. Мәктә́п артында́ спорт мәйданы́ бар. Тәнәфестә́ балала́р шунда́ (там) уйны́йлар.

5. Кайда нәрсә бар? Җөмләләрне дәвам ит.

1) Һәр йорт янында́ ... .
2) Йортла́р артында́ ... .
3) Мәктә́п алдында́ ... .
4) Мәктә́п артында́ ... .

6. Ике раслауның кайсысы дөрес? Дөрес раслауны дәфтәреңә яз.

1) Безнéң авылдá икé урáм бар.
Безнéң авылдá бер урáм бар.

2) Һәр йорт янындá бакчá бар.
Һәр йорт янындá бакчá юк.

3) Бакчадá алмагачлáр, чиялǽр үсǽ.
Бакчадá алмагачлáр, чиялǽр ýсми.

7. Дополни диалоги. Поговори с соседом по парте.

а) – ... ?
– Йортлáр артындá бакчá бар.

ә) – ... ?
– Мәктǽп алдындá чәчәклǽр үсǽ.

б) – ... ?
– Мәктǽп артындá спорт мәйданы́ бар.

8. Как скажешь, что:

– около дома есть сад;
– перед школой растут цветы;
– за домом есть огород;
– за школой есть спортплощадка?

9. Дополни диалог. Разыграй его с другом.

– Канúкул башланды́мы әле?
– Әйé, башланды́.
– ... ?
– Мин канúкулда Санкт-Петербýргка барáм.
– Ә мин авылгá кайтáм.
– Нǽрсәдә кайтáсың?
– ... .

123–124 нче дәресләр

Проверь себя!

1. Ты не забыл названия этих городов на татарском языке? Составь с ними предложения.

Казань, Чистополь, Заинск, Набережные Челны, Елабуга, Нижнекамск.

2. Таблицаны тутыр.

Татарстан шәһәрләре	Россия шәһәрләре
...	...

Шәһәр исемнәре: Казáн, Мәскәý, Уфá, Чистáй, Сарáтов, Алабугá, Самáра, Зәй, Салавáт, Түбән Кáма, Минзәлә́, Бөгелмә́, Баулы́.

3. Сүзләрнең антонимнарын тап. Җөмләләр төзе.

Зур – ...; киң – ...; күп – ...; озын – ... .

4. Как скажешь, что:

– ты в Казань едешь на автобусе;
– ты в деревню едешь на машине;
– ты живёшь в высоком доме;
– в Казани живут твои друзья?

5. Спроси у друга:

– в каком городе он живёт;
– на какой улице его дом;
– на каком этаже его квартира;
– на чём он едет в школу.

6. Расскажи о своём городе (или о своей деревне).

ӘДӘПЛЕ БУЛЫЙК

125–127 нче дәресләр

1. Рассмотри рисунки и выбери реплики, которые говорят:

– при встрече;
– при приглашении к столу;
– при просьбе.

Исәнмесез!

Сау булыгыз!

Хәерле көн!

Гафу итегез!

Хәерле иртә!

Хәерле кич!

Рәхим итегез!

Тыныч йокы!

Рәхмәт!

Ашыгыз тәмле булсын!

Зинһар!

2. Прочитай диалог и скажи, какие вежливые слова забыла сказать Алсу.

– Миңа́ бер шешә́ сөт һәм ипи́ би́регез.
– Ме́нә сөт, ме́нә ипи́.

3. Текстны укы. Ни өчен текст «Тәмле сүзләр» дип атала?

Тәмле́ сүзлә́р

Безне́ң телебездә́ тәмле́ сүзлә́р би́к күп. Сез аларны́ белә́сез.

Иртә́н: «Хәерле́ иртә́!» – дип әйтәбез.

Көнде́з: «Хәерле́ кө́н!» – дип әйтәбез.

Кич: «Хәерле́ ки́ч!» – ди́без.

Кич тыны́ч йокы́ тели́без. «Тыны́ч йокы́, әние́м! Тыны́ч йокы́, әтие́м! Тыны́ч йокы́ үземә́, тыны́ч йокы́ күземә́», – ди́без.

«Салава́т күпере́» журналынна́н

4. К каким рисункам подходят эти диалоги.

1) – Хәерле́ кө́н, Була́т.
– Хәерле́ кө́н, Оле́г.
– Син ка́я бара́сың?
– Стадионга́.

2) – Хәерле́ иртә́, Айда́р!
– Хәерле́ иртә́, Са́ша.
– Син ка́я бара́сың?
– Мәктәпкә́.

3) – Хәерле́ ки́ч, Арту́р!
– Исә́нме, Мара́т.
– Хәлләре́ң ни́чек?
– Рәхмә́т, яхшы́.

5. Ты умеешь разговаривать по телефону? Какой из этих диалогов тебе нравится, какой из них ты считаешь правильным?

1) – Алло́!
– Алло́!
– Мара́т өйдә́ме?
– Ә ке́м сорый́й?
– Ди́ма. Миңа́ Мара́т кирә́к.
– Хә́зер чакыра́м.

2) – Алло́, Альби́на апа́, исә́нмесез! Бу ми́н – Ди́ма. Мара́т өйдә́ме?
– Өйдә́.
– Ча́кырыгыз әле.
– Хә́зер чакыра́м.
– Рәхмә́т.

3) – Алло́, Оле́г, ни́гә стадионга́ ки́лмәдең?
– Авырый́м.
– Ка́йчан килә́сең?
– Бе́лмим.

4) – Сәла́м, Оле́г. Хәллә́р ни́чек?
– Сәла́м, Муса́!
– Оле́г, ни́гә стадионга́ ки́лмәдең?
– Авырый́м.
– Авы́рма, без сине́ көтә́без.
– Рәхмә́т.

6. Туган көнгә ничек чакырасың? Син кайсы чакыруны сайлыйсың?

а) – Алло́, хәерле́ ки́ч!
– Хәерле́ ки́ч!
– О́ля, си́нме?
– Әйе́, мин.
– О́ля, якшә́мбе көнне́ мине́м туга́н көне́м. Вакыты́ң ба́рмы? Мин сине́ чакыра́м.

– Сәга́ть ни́чәдә?
– Көнде́з сәга́ть уникедә́.
– Рәхмә́т. Мин килә́м.

ә) – Алло́, Ко́стя, сәла́м!
– Сәла́м, На́йл.
– Ко́стя, якшә́мбе көнне́ туга́н көнгә́ кил. Оны́тма!
– Яры́й, На́йл, килә́м.

7. Туган көнгә котлауны өйрән!

Настя!
Сине туган көнең белән котлыйм.
Сиңа уңышлар телим!
Дамир

8. Кроссвордны чиш. Марат туган көнгә нинди чәчәкләр алып килә?

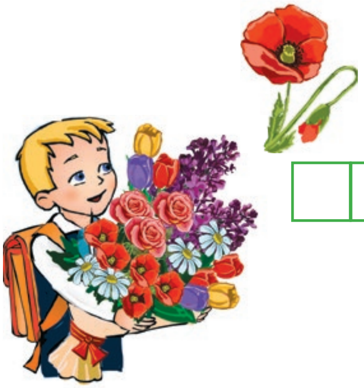

128–130 нчы дәресләр

1. Рәсемгә кара һәм әйт: кемгә ничә яшь?

Найл Óля Руслáн Кáтя

2. Рәсемгә кара һәм әйт: кем нинди бүләк алып килде?

3. Допустим, к тебе на день рождения пришли друзья. Расположи рисунки по порядку праздника.

4. Используя рисунки упражнения №3, составь рассказ на тему «Туган көн».

5. Расположи диалоги по порядку проведения дня рождения. Разыграйте сценку «День рождения».

1) – Ка́йда кул юа́быз?
– Ме́нə ва́нна, ме́нə сөлге́.
– Рəхмə́т.

2) – Наи́л, без сине́ туга́н көне́ң белəн котлы́йбыз! Сиңа́ кечкенə́ бүлə́к алы́п килде́к.
– Ни́нди мату́р бүлəклə́р, рəхмə́т сезгə́! Ə́йдəгез табы́н янына́ у́тырыгыз.

3) – Исə́нмесез, мөмки́нме?
– Ə́йдəгез ке́регез, у́тырыгыз, чи́шенегез. Монда́ элге́ч (вешалка) бар.
– Рəхмə́т.

4) – Ни́нди мату́р табы́н!
– Ə́йдəгез чəй э́чегез! Нə́рсə белəн эчə́сез?
– Лимо́н белəн.
– Ме́нə өчпочма́к а́лыгыз.
– Ни́нди тəмле́ өчпочма́к!
– Ə́йдəгез та́гын (ещё) чəй э́чегез.
– Рəхмə́т, би́к тəмле́ булды́.

5) – Без китə́без. Сездə́ би́к күңелле́ булды́.
– Та́гын ки́легез.
– Рəхмə́т.

6) – Ə́йдəгез уйны́йбыз!
– Мин Оле́г белəн ша́хмат уйны́йм.
– Ə без җырлы́йбыз.

6. Составьте сценарий «День рождения» и разыграйте его.

7. Впиши в клеточки названия продуктов и узнай, что сварила мама.

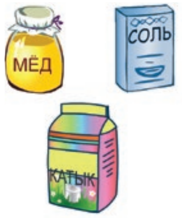

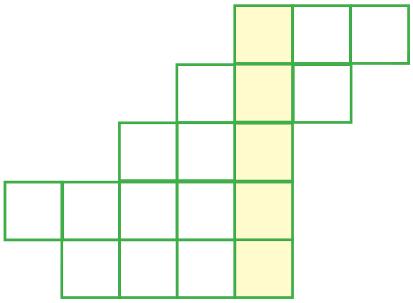

131–133 нче дәресләр

1. Текстны укы. Бәйрәм белән котларга өйрән.

8 нче Март – әнилә́р бәйрәме́!

8 нче Март – яз бәйрәме́, әнилә́р бәйрәме́, әбилә́р бәйрәме́, кызла́р бәйрәме́!

Бу көнне́ һә́ркем бүлә́к әзерли́. Балала́р – әниләргә́, әбиләргә́, апаларга́, әтилә́р – әниләргә́, малайла́р кызларга́ бүлә́к бирә́.

Бүлә́к төрле́ була́. Энә́ дә бүлә́к, дөя́ дә бүлә́к, дилә́р (говорят).

Мин әнигә́ булыша́м: гөлләргә́ су́ сибә́м, савы́т-саба юа́м. «Бу зу́р бүлә́к!» – ди әни́. Әни́ белән табы́н әзерли́без – бу да зу́р бүлә́к. Котла́у язу́ да би́к зур бүлә́к. Мин әнигә́ ме́нә ни́нди котла́у язды́м:

«Кадерле́ әние́м!

Сине́ 8 нче Март бәйрәме́ белән котлы́йм! Сиңа́ озы́н гоме́р, сәламәтле́к, шатлы́к, зур уңышла́р тели́м!

Улы́ң Сама́т».

бүлә́к – подарок
энә́ – иголка
булышу́ – помощь
дөя́ – верблюд

2. Бу сүзләрне дөрес укыдыңмы?

Озын [ŏзŏ́н], шатлык [ша°тлы̆́к], гомер [ғөмө́р], сәламәтлек [сәләмәтлə̆́к], уңышлар [уңы̆шла́р].

3. Кем кемгә бүләк бирә?

Малайла́р – ... .
Балала́р – ... .
Әтиләр – ... .
Кызла́р – ... .

4. Рәсемгә кара һәм әйт: син бу бүләкләрне кемгә бирәсең?

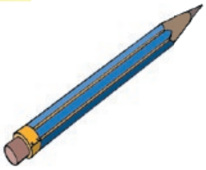

5. Рәсемнәр урынына сүзләр куй, дустың белән сөйләш.

– Син ке́мгә бүлә́к бирә́сең?
– Әнигә́, апагá. Ә син?
– Мин дә әнигә́, апагá бүлә́к бирә́м.
– Нә́рсә бүлә́к итә́сең?
– Әнигә́ , апагá 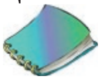.
– Ә син нә́рсә бүлә́к итә́сең?
– Мин дә әнигә́ , ә апагá .

6. Нокталар урынына җөмләләр куй. Дустың белән сөйләш.

– Айда́р, син ка́я бара́сың?
– ... .
– Ә ни́нди бәйрә́м?
– ... .
– Сез бәйрәмдә́ ни́шлисез?
– Әниләргә́ конце́рт куя́быз. Ә син ни́шлисең?
– ... .

7. Нокталар урынына тиешле хәрефләрне, кушымчаларны куеп яз.

8 нче Март – б...йр...м к...н. Мин әни..., әби..., сеңлем... бүлә́к әзерләде́м. Әни... ш...г...рь язды́м. Укытучы́ апа... чәчәклә́р бир... .

8. Укытучыңа 8 нче Март бәйрәме белән котлау яз.

134–136 нчы дәресләр

1. Исеңә төшер!

Кем?	**Ке́мгә?**
апа́ – ул (она)	апага́ – аңа (ей)
Илда́р – ул (он)	Илдарга́ – аңа (ему)

2. Фигыльләрне үткән заманда (в прошедшем времени) әйт.

әйтә́ – әйтте́	керә́ – ...	утыра́ – ...
тукты́й – ...	ди – ...	бара́ – ...

3. Хикәяне укы. Илдар нинди малай?

Трамвайда́

Трамвайда́ кеше́ кү́п иде. Алдагы́ урынна́р балала́р һәм картла́р өчен.

Илда́р да бер урынга́ утырды́. Трамва́й туктады́. Вагонга́ кечкенә́ бала́ белән бер апа́ керде́. Ул я́к-ягына карады́, лә́кин буш уры́н кү́рмәде. Илда́р аңа́ уры́н бирде́:

– Апа́, ки́легез, у́тырыгыз, – диде́. Апа́ Илдарга́ рәхмә́т әйтте́.

– Кү́р, улы́м, ни́нди яхшы́ мала́й. Улы́м, си́н дә яхшы́ мала́й бул, – диде́ апа́.

уры́н – место **кү́рмәде** – не увидела

4. Бу сүзләрне дөрес укыдыңмы?

Алдагы [а°лдағы́], як-ягына [йа́°қ йа°ғына], туктады [туқтады́], утырыгыз [у́тырығыз], карады [қа°рады́].

5. Сорауларга җавап бир.

1) Вагонга́ кем керде́?
2) Илда́р ни́шләде?
3) Илда́р нә́рсә диде́?
4) Апа́ Илдарга́ нә́рсә әйтте́?

6. Җөмләләрне тәрҗемә ит.

В трамвае было много народу. Трамвай остановился. Ильдар уступил место тёте. Тётя сказала Ильдару спасибо.

7. Түбәндәге җөмләләргә сораулар куй.

1) Вагонга́ кечкенә́ бала́ белән бер апа́ керде́.
2) Апа́ Илдарга́ рәхмә́т әйтте́.

8. Нокталар урынына тиешле хәрефләрне куеп, дәфтәреңә яз.

К...чк...нә б...л... б...л...н б...р апа́ к...рд... . Илда́р апа...а ур...н б...рд... . Апа́ Илда́р...а р...хм...т әйтте́. Илда́р – яхш... мала́й.

9. Җөмләләрне дәвам ит.

1) Илда́р нача́р мала́й түгел, чө́нки ... .
2) Илда́р тәрбияле́ мала́й, шуңа́ күрә ... .

137–140 нчы дәресләр

1. Бу сүзләр кайсы рәсемгә туры килә?

Бер алма́, ярты́ алма́, орлы́к, алмага́ч.

2. Сүзләрнең антоним парларын тап, дәфтәреңә яз.

кечкенә́ – ...   тәрбияле́ – ...
тәмле́ – ..   яхшы́ – ...
баллы́ – ...   акыллы́ – ...

3. Үрнәк буенча тәрҗемә ит.

Үрнәк: его (её) мама – аның әнисе
его (её) папа – ...
его (её) бабушка – ...

их мама – аларның әнисе, аларның әниләре
их папа – ...
их бабушка – ...

4. **Исеңә төшер!**

Ке́мне? – Кого?	**Нә́рсәне?** – Что?
әтине́, малайны́	чәчәкне́, алманы́

5. Рәсем урынына сүзләр куй. Җөмләләрне укы.

Мин ярты́ алманы́ куйды́м.
Мин ярты́ алманы́ алды́м.

6. Бу сүзләрне дөрес укыйсыңмы? Аларның тәрҗемәсен сүзлектән кара.

Алма [а°лма́], татлы [та°тлы́], сәгать [сәға́т], ярты [йа°рты́], орлыклар [ŏрлŏкла́р], бакчага [ба°қчаға́].

7. Хикәяне укы. Сиңа кайсы малай ошый?

Өч ул

Бер кешене́ң өч улы́ ба́р икән. Кечкенә́ малайны́ң исеме́ – Гали́. Әтиләре́ базарда́н өч алма́ алы́п кайтты́. Алмала́р би́к тәмле́, татлы́.

Бе́рничә (несколько) сәга́ть үтте́. Әтиләре́ малайларда́н: «Алмаларыгы́з ка́йда?» – дип сорады́.

– Әти́, мин алманы́ ашады́м. Орлыкларны́ бакчага́ чәчте́м, – диде́ олы́ мала́й.

– Яхшы́, улы́м, – диде́ әтисе́.

– Мин дә алманы́ ашады́м, сиңа́ рәхмә́т әйтте́м, – диде́ икенче́ мала́й.

– Яхшы́, улы́м, – диде́ әтисе́.

– Әти́, мин ярты́ алманы́ ашады́м, – диде́ Гали́.

– Ә ярты́ алма́ ка́йда? – диде́ әтисе́.

– Мин аны́ Вәлигә́ бирде́м, чө́нки ул авырый́.

– Би́к яхшы́ булга́н, улы́м, – диде́ әтисе́.

Дәрдемәндтә́н

8. Нокталар урынына тиешле сүзләрне куй, дәфтәреңә яз.

1) Беренче малай алманы … . 2) Икенче малай алманы … , әтисенә рәхмәт … . 3) Өченче малай ярты алманы … , ярты алманы Вәлигә … .

9. Диалогны укы. Дустың белән сөйләш.

– Әни́, мин Ка́тяларга бара́м.
– Ни́гә (почему)?
– Ул авырый́й.
– Ка́тяга нә́рсә ала́сың?
– Алма́, сок ала́м.
– Ярый́й, кызы́м, би́к яхшы́.

141–142 нче дәресләр

Проверь себя!

1. Вспомни рассказ «Трамвайда». Составь рассказ, схожий по содержанию.

2. «Өч ул» хикәясен дустыңа сөйлә.

3. Как скажешь, что:

– ты всегда уступаешь место дедушкам, бабушкам;
– взрослые говорят тебе спасибо?

Запиши эти предложения в тетрадь.

4. Син телефоннан сөйләшә беләсеңме? Диалогларны укы, иптәшең белән сөйләш.

1) – Алло́, Альби́на апа́, исә́нмесез! Бу мин – Оле́г. Ә Мара́т өйдә́ме?
– Өйдә́.
– Маратны́ ча́кырыгыз әле.

2) – Алло́, Сания́ апа́, исә́нмесез! Сезне́ Ле́на борчы́й. Миңа́ Алсу́ кирә́к иде.

– Алсу́ өйдә́ юк әле.

– Ә ка́йда?

– Трениро́вкада.

– Ярый́, рәхмә́т. Са́у булыгыз!

5. Пригласи друга сесть за стол и угости его чаем, тортом.

6. Ты был в гостях, и тебя угостили вкусными пирогами. Как поблагодаришь хозяев?

7. Твой друг Саша в автобусе уступил место бабушке. Какой он мальчик? Расскажи об этом маме.

8. Как скажешь, что:

– в автобусе свободных мест не было;
– ты уступил место дедушке;
– дедушка сказал спасибо?

КЕЧКЕНӘ ДУСЛАРЫБЫЗ

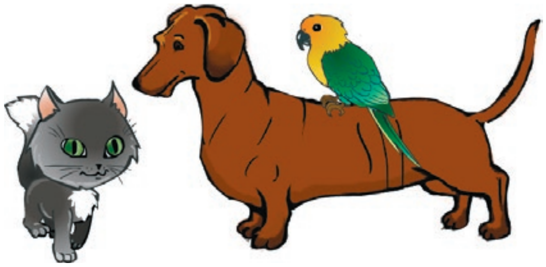

143–145 нче дәресләр

1. **Исеңә төшер!**

Кем? – Кто?	**ул** – он, она
Ке́мне? – Кого?	**аны́** – его, её
Ке́мгә? – Кому?	**аңа́** – ему, ей

2. Поставь вопросы к выделенным словам. Переведи предложения.

1) Мин **аны́** ярата́м. 2) Син **аңа́** чәчә́к бирә́сеңме? 3) Әни́ **аны́** көтә́. 4) **Аңа́** ун яшь.

3. Диалогларны сөйләшергә өйрән.

а) – Син ке́мне ярата́сың?
– Мин әнине́, әтине́ ярата́м.

ә) – Бу ке́м?
– Бу – А́ня.
– Син аны́ ярата́сыңмы?
– Әйе́, мин аны́ ярата́м.

б) – Бу нә́рсә?
– Бу – Акба́й.
– Син аны́ ярата́сыңмы?
– Әйе́.

4. Нокталар урынына кушымчаларны куеп, җөмләләрне яз.

1) Аза́т урам... чыкты́.
2) Аза́т урам... уйны́й.
3) Аза́т урам... өйгә́ керде́.

5. Исеңдә калдыр!

кө́н саен, һә́р көн – ежедневно, каждый день

атна́ саен, һә́р атна – еженедельно, каждую неделю

е́л саен, һә́р ел – ежегодно, каждый год

6. Җөмләләрне тәрҗемә ит.

1) Я каждый день выхожу на улицу. 2) Дети каждое лето отдыхают в лагере. 3) Мы каждую неделю ходим в лес.

7. Сораулар ярдәмендә сүзләрне төрләндер.

Кем?	**Ке́мгә?**	**Ке́мне?**
Кәри́м	...	...
ул	...	...

8. 7 нче күнегүдәге сүзләр белән җөмләләр төзе.

9. Сүзләрнең тәрҗемәсен сүзлектән тап.

терелде́ – ...	ни́ндидер – ...	тәпи́ – ...
өрә́ – ...	саклы́й – ...	янәсе́ – ...
хуҗа́ – ...	авыртá – ...	ти́мә – ...

10. Тәрҗемә ит.

Этém, минém этém, этемнéң тәпиé, этемнéң тәпиләрé.

11. Хикәяне укы.

Дусла́р

Кәримнéң этé бар. Аны́ң исемé Актырна́к. Кәри́м аны́ би́к ярата́. Актырна́к та Кәримнé би́к ярата́. Бéрвакыт Актырнакны́ң тәпиләрé авырта́ башлады́. Кәри́м гел аны́ң янында́ булды́. Ул Актырнакка́ көн саен ипи́, аш бирдé. Актырна́к терелдé.

Бéрвакыт ул Кәри́м белән бергә́ урамга́ чыкты́. Мéнә ни́ндидер эт Кәримгә́ өрә́ башлады́. Актырна́к та эткә́ өрдé. Янәсé (будто):

– Син минéм хуҗама́ ти́мә. Ул минéм дусты́м. Мин аны́ ярата́м һәм саклы́йм.

Мәрья́м Галлә́мовадан

146–147 нче дәресләр

1. Найди в тексте «Дуслар» предложения о том, что:

– у собаки болит лапа;
– Карим любит собаку;
– Карим ежедневно ухаживает за собакой;
– собака поправилась;
– Актырнак защищал своего хозяина.

2. Нокталар урынына **чөнки, шуңа күрә** сүзләрен куеп яз.

1) Актырнакны́ң аяклары́ авыртá, ... ул ашáмады.
2) Актырнáк Кәри́м белән урамгá чыкты́, ... ул терелдé.
3) Азáт бүгéн мәктәпкә́ ки́лмәде, ... аны́ң башы́ авыртá.

3. Нокталар урынына кушымчаларны куй, дәфтәреңә яз. Җөмләләргә сораулар куй.

1) Кәри́м эт... ипи́, аш бирдé. 2) Актырнáк малай... яратá. 3) Ул Кәри́м белән урам... чыкты́.

4. Җөмләләрне дәвам ит.

1) Аны́ң этé бар, лә́кин ... . 2) Ул Актырнаккá аш бирә́, шуңá күрә ... . 3) Кәри́м Актырнаккá кө́н саен ипи́, аш бирдé, шуңá күрә ... . 4) Актырнáк Кәримнé яратá, чө́нки ... .

5. Сорауларга җавап яз.

1) Кéмнең Актырнáк исемлé этé бар?
2) Кәри́м Актырнакны́ ни́чек кары́й?
3) Дусла́р кáя чыктыла́р?
4) Ни́ өчен Актырнáк Кәримнé саклы́й?

6. Диалогларны сөйләш.

– Нәфи́с, мин урамгá Джек белән чыгáм. Син чыгáсыңмы?
– Әйé, мин дә Акбáй белән чыгáм.
– Кáйчан?

– Ки́ч белән.

7. Бу бәяләрнең (оценка) кайсысы Кәримгә туры килә?

Ярдәмче́л, эшчә́н, ялка́у, акыллы́, тыры́ш, нача́р, тәрбияле́.

8. Шигырьне укы. Ошаса, ятла.

Маэма́й

Мине́м бар бер маэмае́м,
Кара́ бор́ын Акбае́м.
Күп йөгерә́, күп өрә́,
Күп ишетә́, күп күрә́.

Муса́ Җәли́л

9. Допустим, у тебя тоже есть собака. Как ты ухаживаешь за ней? Напиши маленький рассказ и перескажи его соседу по парте.

10. Составь диалог по содержанию своего рассказа. Поговори с соседом по парте.

11. Малайларның этләрен тап һәм кушаматларын әйт.

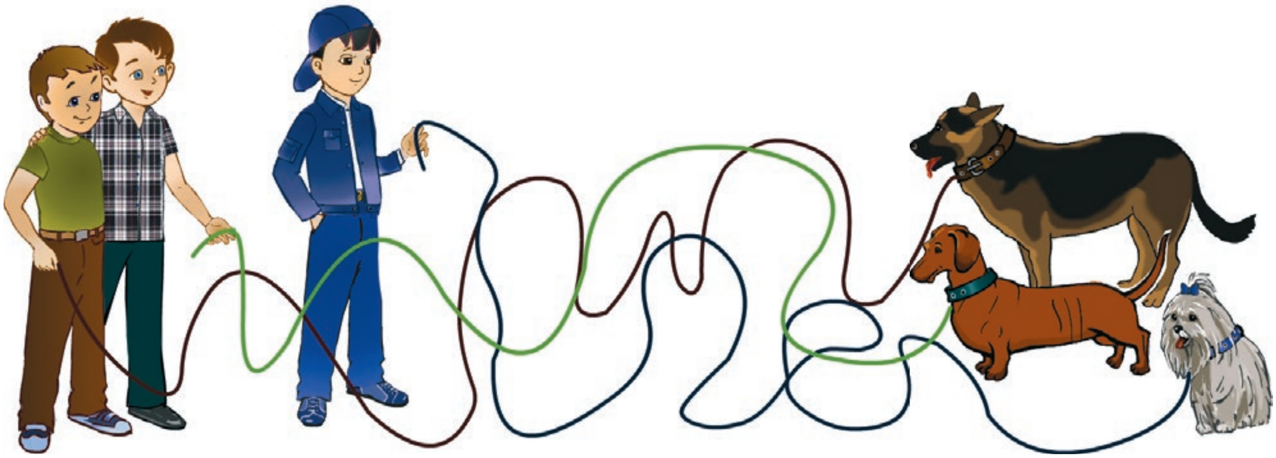

148–150 нче дәресләр

1. Исеңдә калдыр!

песи́ – кошка
мине́м песие́м – моя кошка
песиемне́ң – у моей кошки
песиемне́ң күзләре́ – глаза моей кошки

2. Текстны укы, аңа исем бир.

Мине́м песие́м бар. Мин аны́ би́к ярата́м. Аңа́ ун ай. Ул би́к акыллы́ һәм хәйләкә́р. Ул кара́ һәм ак төстә́. Аны́ң муены́ ак, шуңа́ күрә аны́ң исеме́ Акмуе́н. Аны́ң аяклары́ көчле́, койрыгы́ озы́н, йомша́к, колаклары́ кечкенә́, күзләре́ яше́л төстә́.

Ул гел бите́н, тәпие́н юа́, шуңа́ күрә ул би́к чиста́. Акмуе́н тәмле́ ашы́й, күп йоклы́й. Ул би́к күп уйны́й.

Ул мине́ би́к ярата́ һәм тыңлы́й. Мине́м белән ул дәре́с тә әзерли́, телеви́зор да кары́й. Ул мультфи́льмнар ярата́.

Акмуе́н тиз йөгерә́. Җә́й көне бакчада́ тычка́н тота́. Аны́ әние́м дә, әтие́м дә би́к ярата́лар.

3. Найди в тексте подходящие предложения к рисункам.

4. Җөмләләрне текст эчтәлеге буенча (по содержанию текста) урнаштыр.

1) Ул би́к акыллы́, хәйләкә́р. 2) Аны́ң муены́ ак, шуңа́ күрә аны́ң исемé Акмуéн. 3) Минéм песиéм бар. 4) Ул би́к чиста́. 5) Аны́ң аяклары́ көчлé, койрыгы́ озы́н, йомша́к, колаклары́ кечкенә́, күзләрé яшéл төстә́.

5. Бу җөмләләргә сораулар куй.

1) А́ня песинé би́к ярата́. 2) Песи́ дә А́няны би́к ярата́. 3) Ул би́к акыллы́ һәм хәйләкә́р. 4) Ул җә́й көне бакчада́ тычка́н тота́. 5) Аны́ң аяклары́ озы́н, көчлé, күзләрé яшéл төстә́.

6. Ике раслауның кайсысы дөрес? Шул җөмләләрне күчереп яз.

1) – Акмуéн аз йоклы́й, лә́кин тәмлé ашы́й.
– Акмуéн тәмлé ашы́й һәм күп йоклы́й.

2) – Ул би́к акыллы́ һәм хәйләкә́р.
– Ул би́к акыллы́ түгел, лә́кин хәйләкә́р.

3) – Песиемнéң койрыгы́ озы́н, йомша́к, колаклары́ кечкенә́.
– Песиемнéң койрыгы́ кыска́, лә́кин йомша́к.

7. Җөмләләрне дәвам ит.

1) Акмуенны́ң аягы́ ... . 2) Акмуенны́ң койрыгы́ ... . 3) Акмуенны́ң күзләрé ... . 4) Акмуенны́ң муены́... . 5) Акмуéн күп ... . 6) Акмуéн тәмлé ... . 7) Акмуéн дәрéс ..., телеви́зор ... . 8) Акмуéн минé ... .

8. Акмуен турында бер-берегезгә сөйләгез.

151–152 нче дәресләр

1. Диалогларны текст эчтәлеге тәртибендә урнаштыр. Дустың белән сөйләш.

1) – Синéң песиéң бáрмы?
   – Бар.

2) – Синéң песиéң нúнди төстә́?
   – Ул карá һәм ак төстә́.

3) – Песиегéз тычкáн тотáмы?
   – Әйé, ул җә́й көне бакчадá тычкáн тотá.

4) – Син песиéң белән уйныйсыңмы?
   – Әйé, без бергә́ уйныйбыз.

5) – Синéң песиеңнéң күзләрé нúнди?
   – Аны́ң күзләрé яшéл.

2. Җөмләләрне дәвам ит.

1) Песиемнéң муены́ ак төстә́, шуңá күрә … . 2) Ул бúк акыллы́ һәм хәйләкә́р, шуңá күрә … . 3) Ул битéн, тәпиләрéн юá, шуңá күрә … . 4) Ул тúз йөгерә́, шуңá күрә … .

3. Акмуен турындагы текстны иң матур сөйләүчегә конкурс! Сөйләүчегә бәя бирергә онытма!

4. Әйтик, синең песиең бар. Хикәяне дәвам ит.

Минéм песиéм бар. Аны́ң исемé – … .

5. Диалогны укы. Ләйләгә песине эзләргә булыш.

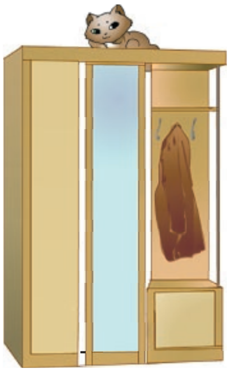

– Әнием́, Акмуе́н ка́йда?
– Ка́йда икән (где же)? Әллә́ ва́ннадамы?
– Ва́ннада юк.
– Песи́ өстә́л астында́мы?
– Өстә́л астында́ юк.
– Песи́ ишеќ артында́мы?
– Ишеќ артында́ юк.
– Телеви́зор артында́мы?
– Телеви́зор артында́ юк.
– Ә ка́йда соң Акмуе́н?
– ... .

153–154 нче дәресләр

1. Исеңдә калдыр!

тәмле́ – вкусно
тәмлерә́к – вкуснее
би́к тәмле́ – очень вкусно
тәмле́ тү́гел – не вкусно

2. Измени данные слова по порядку упражнения №1.

С л о в а: мату́р, зур, кечкенә́.

3. Бу сүзләрне дөрес укыйсыңмы?

Йорт [йӧрт], гел [гэ̄л], тәмле [тәмлэ̄́], бәхәсләшәләр [бәхәсләшә́ләр], азык [а°зы̆́к], тычкан [ты̆чка́н], сыек [сы̆йы̆́к], орлык [ŏрлŏ́к].

4. Әкиятне укы һәм аңа исем бир.

Бер йорттá песи́, эт, әтәч, кәҗә́ яши́ләр. Ки́ч белән алáр гел бергә́ сөйләшә́ләр. Сөйләшә́ләр, сөйләшә́ләр дә бәхәсләшә́ләр икән. Кем нә́рсә ярата́? Нә́рсә тәмлерә́к?

– Песи́, син нә́рсә ярата́сың?

– И́ң тәмле ризы́к – сөт, – ди песи́. – Аннáн соң бер тычкáн ашы́йсың, би́к тәмле́ була́.

– Әтә́ч, син нә́рсә ярата́сың?

– Сөт би́к сые́к, ул тәмле́ тү́гел. Ә ме́нә солы́ орлыгы́ тәмле́, – ди әтә́ч.

– Юк, ю́к, – ди Акба́й. – Орлы́к тәмле́ тү́гел. Ме́нә сөя́к тәмле́ була́.

– Нә́рсә сөйли́сең син, – ди Кәҗә́. – И́ң тәмле азы́к – кәбестә-ә-ә́, – ди ул.

Алáр бәхәсләшә́ләр, бәхәсләшә́ләр – һáман бәхәсләшә́ләр, ди. Ә сез ни́чек уйлы́йсыз: кем хаклы́ (кто прав)?

бәхәсләшә́ләр – спорят
солы́ – овёс
сые́к – жидкий
орлы́к – зерно
сөя́к – кость

5. Җөмләләрне дәвам ит.

1) Бер йорттá песи́, ...
2) Алáр гел ... .
3) Син нә́рсә ... ?
4) Сез ни́чек ... ?

6. Сорауларга җавап бир.

1) Бер йорттá кéмнәр яшúләр?
2) Песú нә́рсә ди?
3) Әтә́ч нә́рсә ди?
4) Акбáй нә́рсә ди?
5) Кәҗә́ нә́рсә ди?

7. Рәсемнәргә кара һәм әйт: кем нәрсә ярата?

8. Әкиятне сәхнәләштерегез. Уйнаучыларга бәя бирергә онытма.

155–156 нчы дәресләр

Проверь себя!

1. Вместо точек вставь реплики.

– Синéң этéң бáрмы?
– ... .
– Синéң этéң нúнди?
– ... .
– Син аны́ нúчек карыйсың?
– ... .
– Син э́т белән урамдá йөрúсеңме?
– ... .

2. М. Җәлилнең «Маэмай» шигырен яттан сөйлә.

3. Җөмләләргә сорау куй.

1) Мин песиемне́ би́к ярата́м. 2) Песие́м дә мине́ би́к ярата́. 3) Ул би́к акыллы́ һәм хәйләкә́р. 4) Ул кара́ һәм ак төстә́. 5) Аны́ң аяклары́ көчле́, күзләре́ яше́л.

4. Как скажешь, что:

– Айрат каждый день гуляет с собакой, поэтому ему весело;

– у Айрата есть большая, красивая собака, а у Айнура собака маленькая;

– у тебя есть кошка, и она очень красивая;

– ты любишь кошек, но у тебя нет кошки?

5. Акмуен турында сөйлә.

6. Напиши маленький рассказ о любимом животном.

КҮҢЕЛЛЕ ҖӘЙ, ЯМЬЛЕ ҖӘЙ!

157–159 нчы дәресләр

1. Бу шигырьләр нинди ел вакытларына, кайсы рәсемгә туры килә? Шигырьләрне сәнгатьле укырга өйрән.

1) Кырла́р буш кала́,
Яңгырла́р ява́;
Җирлә́р дымлана́, –
Бу ка́йчак була́?

2) Һәр җир карланга́н,
Сула́р бозланга́н;
Уйны́й җил-бура́н, –
Бу ка́йчак, туга́н?

Габдулла́ Тука́й

3) Гөрләве́к ага́,
Кoя́ш елмая́.
Торнала́р үтте́
Тезеле́п бая́.

4) Мату́р җәй, кил безгә́,
Кил, кил тизрә́к син безгә́,
Гөллә́р белән бизә́п җирне́,
Чәчәклә́р бир син безгә́!

Бари́ Рәхмә́т

2. Сүзләр һәм сүзтезмәләрнең кайсысы җәй турында?

Яңгы́р, бура́н, җәйге́ кани́кул, язгы́ җил, бал кортлары́, сары́ яфра́к, кызы́л җилә́к, салкы́н көн, а́п-ак кар, күбәләклә́р, яше́л үлә́н, җылы́ коя́ш.

3. Гали бу киемнәрне кайчан кия?

4. Текстны укы һәм аңа исем бир.

Тиздә́н мәктәптә́ укула́р тәмамлана́. Җәй җитә́. Көннә́р озыная́, төннә́р кыскара́. Коя́ш кыздыра́. Күбәләклә́р чәчәкләргә́ куна́лар. Урманда́, болында́ кошла́р сайры́й. Җәйге́ кани́куллар башлана́. Без кани́кулларны ярата́быз, чө́нки я́л итәбез.

тиздә́н – скоро **сайры́й** – поёт (о птицах)
тәмамлана́ – завершается

5. Җөмләләрне киңәйтеп яз.

Без ярата́быз. Укула́р тәмамлана́.

6. Ике раслауның кайсысы дөрес?

1) – Җә́й көне мәктәптә́ укула́р тәмамлана́.
 – Я́з көне мәктәптә́ укула́р тәмамлана́.

2) – Җә́й көне көннә́р кыска́, төннә́р озы́н.
 – Җә́й көне көннә́р озы́н, төннә́р кыска́.

7. Җөмләләрне дәвам ит, дәфтәреңә яз.

1) Җә́й көне көннә́р озы́н, ә ... .
2) Без ла́герьга, авылга́ кита́без, чө́нки ... .
3) Без кани́кулларны ярата́быз, чө́нки ... .

8. Спроси у друга:

– когда в школе завершается учёба;
– когда начинаются летние каникулы;
– любит ли он весну, зиму, лето.

9. Ребусларны чиш.

1)

2)

10. Җәй турында хикәя төзе.

160–162 нче дәресләр

1. **Исеңә төшер!**

би́регез эле – дайте, пожалуйста
ә́йтегез эле – скажите, пожалуйста

2. Үрнәк буенча тәрҗемәне дәвам ит.

Үрнәк: Оля, спой, пожалуйста. – О́ля, жы́рла әле.

1) Ди́ма, скажи, пожалуйста. – ... .
Ко́ля, зайди, пожалуйста. – ... .

Үрнәк: Жырлы́й башладыла́р. – Начали петь.

2) Укы́й башладыла́р. – ... .
Сөйләшә́ башладыла́р. – ... .

3. **Исеңә төшер!**

Сыйфатны́ң чагыштыру́ дәрәҗәсе́ –
сравнительная степень прилагательного

мату́р – красивый	яше́л – зелёный
матур + **ра́к** – красивее	яшел + **рә́к** – зеленее

4. Сорауларга җавап бир.

Ка́йсы күбәлә́к зурра́к?

Ка́йсы кәрзиндә́ алма́ күбрә́к?

Нә́рсә тәмлерә́к?

5. Хикәяне укы.

Төслә́р

(әкия́т)

Төслә́р би́к дус, би́к тату́ яши́ләр. Ала́р гел бергә́ урамда́ уйны́йлар.

Ме́нә бер төс әйтә́:

– Ә́йтегез әле, кем матурра́к?

Төслә́р әйтә́ләр:

– Мин – и́ң матур төс!

– Юк, мин матурра́к!

Төслә́р янында́ бер күбә-лә́к очы́п йөри́.

– Күбәлә́к, ә́йт әле безгә́, ка́йсыбыз матурра́к?

– Их, төслә́р, – дигә́н күбәлә́к. – Сез ба́рыгыз да мату́р. Ме́нә мин – күбәлә́к. Мине́м канатымда́ ни́нди генә төслә́р юк! А́к та, кызы́л да, сары́ төс тә бар. Ә мине́м канатымда́ бер генә́ төс булса́ (если бы был только один цвет), мин мату́р булма́с идем (не была бы красивой). Аңлады́гызмы?

Шул вакытта́н соң төслә́р, мин матурра́к, дип макта́нмый башлаганна́р.

әйтә́ләр – говорят
ка́йсыбыз – который из нас
кана́т – крыло
макта́нмый башлаганна́р – перестали хвастаться

6. Бу сүзләрне дөрес укыдыңмы?

Янында [йа°ны́нда́], канат [ҡа°на́т], вакыт [wаҡы́т].

7. Җөмләләрне текст эчтәлеге тәртибендә урнаштыр.

1) Төсләр бик дус, тату яшиләр.

2) Төсләр әйтәләр:

– Мин – иң матуры!
– Юк, мин матуррак!

3) Бер төс әйткән:

– Әйтегез әле, кем матуррак?

8. Бу раслаулар белән килешәсеңме?

1) Төсләр дус, тату яшиләр.
2) Алар урамда гел бергә уйныйлар.
3) Күбәләкнең канатында бер генә төс бар.

9. Хикәяне сәхнәләштерегез. Уйнаучыларга бәя бир.

10. Как скажешь:

– это платье красивее;
– эта груша больше;
– это яблоко вкуснее?

163–165 нче дәресләр

1. Урманда нәрсәләр үсә?

2. Шигырьне укы.

Җиләк ка́йда күп?

Әти́, әни́, мин – өчәү
Йөри́без аланда́.
Җыя́быз җир җиләк,
Үләнне́ арала́п.
Җилә́к күп аланда́!
Яхшыла́п кара́ да:
Очры́й ул алда́ да,
Күренә́ янда́ да.
Шула́й да җиләклә́р
Күбрә́к табыла́
Әтие́м янында́,
Әние́м янында́.

Рави́л Фәйзу́ллин

аланда́ – на поляне
үләнне́ арала́п – раздвигая траву

3. Рәсемнәрне кулланып, җөмләләр төзе, дәфтәреңә яз.

Без — урманда́ / аланда́ / бакчада́ җыя́быз.

4. Диалогны дәвам ит.

– Син ка́йда булдың?
– Урманда́.
– Ке́м белән?
– Әти́-әни́ белән.
– Анда́ ни́шләдегез?
– ... , ...

5. «Җиләк җыям, как коям» уенын уйнагыз.

Балаларны́ң берсе́, аю́ я́ки бүре́ булы́п, берә́р җирдә́ качы́п тора́. Балала́р урманга́ җилә́к җыярга́ бара́лар. Икенче́ бер бала́ – юлчы́ (прохожий) – аларга́ каршы́ чыга́.

Ю л ч ы. Дусла́р, ка́я бара́сыз?
Б а л а л а р. Кара́ урманга́ бара́быз.
Ю л ч ы. Кара́ урманда́ ни́шлисез?
Б а л а л а р. Кура́ җилә́к җыя́быз.
Ю л ч ы. Җилә́к белән ни́шлисез?
Б а л а л а р. Җиләктә́н ка́к коя́быз.
Ю л ч ы. Аю́ килсә́, ни́шлисез?
Балала́р кү́мәкләше́п җырлы́йлар:

Җилә́к җыя́м, ка́к коя́м
Дәү әнигә́ бүләккә́.
Монда́ җилә́к кү́п икән,
Аю́-бүре́ ю́к икән.

А ю́ (яшеренгә́н җиреннә́н киле́п чыга́):
– У-у-у! Хә́зер тота́м, кабы́п йота́м!
Аю́ балаларны́ куа́ башлы́й. Ке́мне тотса́, шул аю́ була́. Уе́н яңада́н башлана́.

ка́к коя́м – делаю пастилу

6. Позови друга сходить в лес за земляникой.

7. Спроси у друга:

– ходил ли он в лес;
– собирал ли он землянику (грибы).

166–168 нче дәресләр

1. Дөрес укыдыңмы?

Пешерде [пə̆шə̆рдə̆́], каян алдың [қа́°йан а°лды́ң], бакчада [ба°қчада́].

2. Найди словосочетания с противоположным значением.

тәмле́ ис	витаминсы́з аш
витаминлы́ аш	тәмсе́з аш
витаминнәр́ күп	өстә́л яныннáн китте́
өстә́л янынá утырды́	витаминнә́р аз
тиз ашы́й	тәмсе́з ис
тәмле́ аш	акры́н ашы́й

3. Текстны укы.

Витаминлы́ аш

Тәнзилә́ мәктәптә́н кайты́п керде́ дә:

– Нә́рсә пешерде́ң, дә́ү әни́? Өйдә́ тәмле́ ис бар, – диде́.

– Витаминлы́ аш пешерде́м, кызы́м. Я́з көне безгә́ витаминнә́р кирә́к, – диде́ дә́ү әнисе́.

– Витаминны́ ка́ян алды́ң? Даруханәгә́ барды́ңмы?

– Бакчада́ витаминнә́р би́к күп.

– Кызы́к, витаминнә́р бакчада́ үсә́ме, дә́ү әние́м?

Тәнзилә́ кулы́н юды́, өстә́л янына́ утырды́. Дә́ү әнисе́ тәлинкәгә́ аш салды́.

– Я, а́ша инде, – диде́.

Тәнзилә́ ашы́н би́к тиз ашә́п бетерде́.

– Рәхмә́т, дә́ү әни́, аш тәмле́ булды́, – диде́ ул.

Хәкимҗа́н Ха́ликовтан

даруханә́ – аптека

үсә́ – растёт

4. Диалогларга төшеп калган репликаларны өстә.

– Нә́рсә пешерде́ң, дә́ү әни́?
– ... .
– Витаминны́ ка́ян алды́ң?
– ... .

5. Бирелгән сүзләрдән җөмләләр төзе, дәфтәреңә яз.

1) Тәнзилә́, өстә́л, янына́, кулы́н юды́, һәм, утырды́.

2) Безгә́, җи́тми, витаминна́р, я́з көне.

6. Хикәяне сәнгатьле укырга өйрән.

7. Кроссвордны чиш.

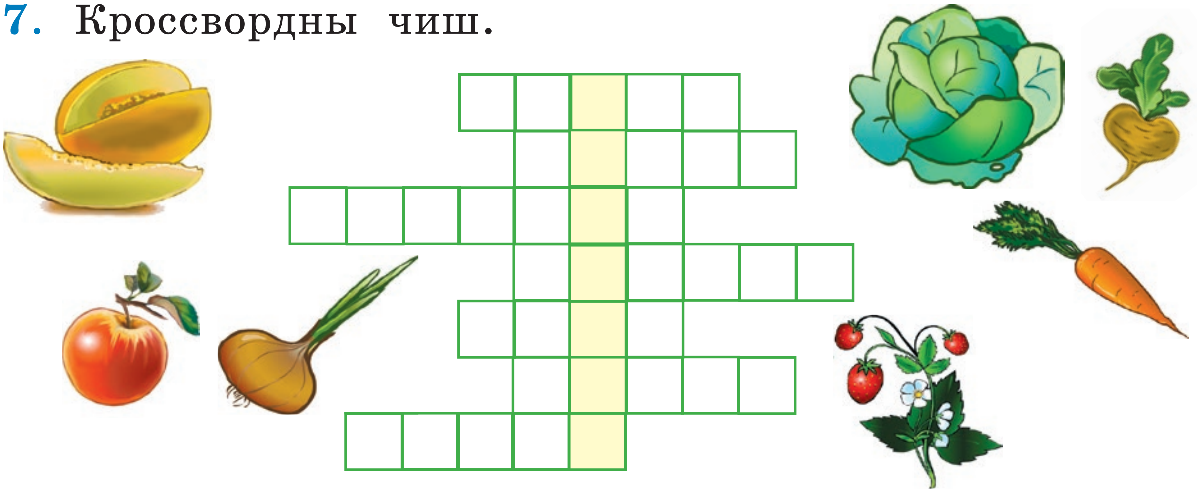

169–170 нче дәресләр

1. Текстны укы.

Ро́берт Миңну́ллин – балаларны́ң ярактка́н шагыйре́.

Ул Казанда́ яши́. Ро́берт Миңну́ллин шигырьлә́р яза́.

Аны́ң шигырьләре́н балала́р да, зурла́р да ярата́лар. Композиторлар аны́ң шигырьләренә́ җырла́р яза́лар.

Ул – Г.Х. А́ндерсен, Г. Тука́й пре́мияләре лауреаты́.

2. Бу сүзләрне дөрес укыдыңмы?

Якын [йа°кы́н], Казанда [ка°занда́], шигырьләр [шиғъ̆рлә́р], җырлар [җы̆рла́р].

3. Нокталар урынына тиешле хәрефләрне куеп, күчереп яз.

Ш...г...йр... Ро́берт Миңну́ллин балала́р өч...н шиг...рьл...р ...за. Ан...ң шиг...р...ләр...н балала́р ...раталар.

4. Сораулар буенча Роберт Миңнуллин турында сөйләргә өйрән.

1) Ро́берт Миңну́ллин ни́нди шагы́йрь?
2) Ул ке́мнәр өчен шигырьлә́р яза́?
3) Язучы́ ка́йда яши́?
4) Ул ни́нди пре́мияләр лауреаты́?

5. Спроси у друга, каких татарских поэтов он знает.

171–173 нче дәресләр

1. Ничек укыйсың?

карлыга́н		карбы́з
кәбестә́	[к]	каба́к
кише́р	[қ]	крыжо́вник
кыя́р		кукуру́з
кавы́н		кузгала́к

2. Шигырьне укы. Ошаса, ятла.

«К»лар тулга́н бакчага́

Бу бакчага́ ни булга́н?
Бакча́ «к» белән тулга́н.
Карлыга́н һәм кәбестә́,
Кише́р, карбы́з һәм каба́к,
Крыжо́вник һәм кукуру́з,
Кыя́р, кавы́н, кузгала́к...
Ә́йдә, рәхи́м итегез!
Авы́з итеп ки́тегез!

Ро́берт Миңну́ллин

кавы́н – дыня **тулга́н** – полон
кузгала́к – щавель **авы́з итеп ки́тегез** – отведайте

3. Сорауларга җавап бир.

1) Бакчада́ ни́нди яшелчәлә́р үсә́? 2) Шагы́йрь ни́ өчен бакча́ «к» белән тулга́н, ди? 3) Табынга́ ни́чек чакыра́лар?

4. Спроси у друга:

– есть ли у них дача;
– далеко ли она;
– большая ли она;
– копает ли он землю;
– поливает ли он грядки.

5. Как скажешь, что:

– у вас на даче растут арбузы;
– у вас на даче не растут арбузы?

6. Сообщи маме, что вы с папой сходили на рынок, купили изюм, сливу и что они очень вкусные.

7. Табышмакларның җавабын тап.

1) Үзе́ кы́п-кызыл,
Күлмәге́ я́мь-яшел.

2) Кыш киләсе́н ул белгә́н,
Җәе́н житме́ш ту́н кигә́н.

8. Позови друга вместе:

– поработать в огороде;
– полить цветы;
– пойти в лес.

174–175 нче дәресләр

1. Исеңдә калдыр!

су́ коена́ – купается
чума́ – ныряет
көймәдә́ йөзә́ – катается на лодке
йөзә́ – плавает
кызына́ – загорает

2. Рәсемнәргә кара һәм әйт: малай нишли?

3. Үрнәк буенча таблицаны тутыр.

Фигыльләр	Мин	Син	Ул
кер	керәм	керәсең	керә
йөз	...	...	...
кызын	...	...	...
чум	...	...	...

4. Нокталар урынына тиешле хәрефләрне куеп яз.

1) Мин я...шы й...з...м. 2) Азат я...шы чум... . 3) Без к...н са...н кыз...наб...з.

5. Сүзләрнең антоним парларын тап.

Җылы́ – ... ; тәмлé – ...; кечкенә́ – ...; тиз – ... .

6. Нокталар урынына тиешле сүзләрне куеп укы.

1) Без җәй көне су ... .
2) Җәй көне һәрвакыт ... була́.

7. Укы һәм диалогларны иптәшең белән сөйләш.

– Са́ша, син ка́я бара́сың?
– Елгага́.
– Ә син йөзә́ белә́сеңме?
– Мин йөзә́ белә́м, бассе́йнда өйрәнде́м. Ә́йдә безне́ң белән.
– Юк, ба́рмыйм, йөзә́ дә бе́лмим.

8. Скажи, что:

– Саша хорошо плавает;
– летом вы часто ходите купаться;
– ты умеешь плавать;
– дети купаются в озере.

9. Рәсемгә кара һәм әйт: чәчәкләр нинди төстә?

10. 8 нче күнегүне язмача эшлә.

176–178 нче дәресләр

1. Текстны укы. Быел Сабантуй кайчан була?

Сабанту́й – Татарстанда́ и́ң зур бәйрә́м. Сабанту́й би́к мату́р урында́ була́. Ул июньдә́ үтә́. Сабантуйда́ бөте́н кеше́ бәйрә́мчә киенә́. Ба́р кеше́ дә ша́т. Сабантуйда́ төрле́ кызы́к уенна́р була́: а́т чабышы́, чүлмә́к вату́, баганага́ мену́.

мәйда́н – площадь
бәйрә́мчә – по-праздничному
а́т чабышы́ – скачки
баганага́ мену́ – лазание на столб
чүлмә́к вату́ – разбивание горшка

2. Җөмләләргә сорау куй.

1) Аза́т белән Русла́н көрәшә́ләр.
2) Ни́на белән И́ра йөгерә́ләр, ә Алма́з сикерә́.
3) Ники́та чүлмә́к вата́.
4) Мәдинә́ жырлы́й, Бори́с бии́.

3. Рәсемгә кара һәм әйт: Сабантуйда нинди уеннар була?

4. Нокталар урынына тиешле кушымчаларны куеп, күчереп яз.

1) Сабанту́й мату́р урын..., болын... була́.
2) Сабантуй... бөте́н кеше́ дә бәйрәм... киенә́.
3) Сабантуй... бөте́н кеше́ шат кайта́.

5. Сорауларга җавап бир.

1) Сабанту́й ни́нди бәйрә́м?
2) Ул ка́йчан була́?
3) Сабантуйда́ ни́нди уенна́р була́?
4) Син Сабантуйга́ ке́м белән бара́сың?

6. Диалогка төшеп калган җөмләләрне куеп укы.

– Айда́р, Сабанту́й ка́йчан була́?
– ... .
– ... ?
– Әйе́, бара́м. Ә син бара́сыңмы?
– ... .

7. Сабантуй турында сөйләргә өйрән.

179–180 нче дәресләр

Проверь себя!

1. Җәй турында сөйлә. Сиңа җәй ни өчен ошый?

2. Спроси у друга:

– нравится ли ему лето;
– куда он поедет летом.

3. Авыл һәм шәһәр турындагы текстларны исеңә төшер һәм авылың яки шәһәрең турында сөйлә.

4. Допустим, ты с младшим братом Айнуром оказался у врача. Скажи, что:

– у Айнура болит горло;
– у него есть температура;
– он вчера долго купался.

5. Расскажи, что надо делать, чтобы не болеть.

6. Как скажешь, что:

– ты купаешься в речке;
– вы с другом ходите в лес;
– твой друг хорошо плавает.

7. Позови друга пойти в лес.

8. Син Сабантуйны көтәсеңме? Сездә Сабантуй ничек үтә? Кечкенә хикәя яз.

Сүзлек

А

абы́й – старший брат, дядя

ава́з – звук

авы́з – рот

авы́л – деревня

авы́р – тяжело, тяжёлый; трудно, трудный

авырта́ – болит

авырый́й – болеет

ага́ – течёт

ага́ч – дерево

агулы́ – ядовитый

аз – мало

азы́к – пища, корм

ай – месяц

ак – белый

акбу́р – мел

акры́н – медленно; медленный

акча́ – деньги

акыллы́ – умный

ала́ – берёт

ала́р – они

аларга́ – им

аларны́ – их

аларны́ң – у них

алдында́ – впереди

алма́ – яблоко

алмага́ч – яблоня

алта́у – шестеро

алты́н – золото; золотой

алъяпкы́ч – фартук

ана́ – мать

анда́ – там

анна́н соң – потом

аны́ – его, её

аны́ң – его, её; у него, у неё

аңа́ – ему, ей; к нему, к ней

апа́ – старшая сестра, тётя

Ә

аркылы́ – через

аргта́ – позади, сзади

арысла́н – лев

ас – низ

ат – лошадь

ата́ – отец

атна́ – неделя

ача́ – открывает

аш – суп

а́ша – ешь, кушай

аша – через

ашамлы́к – продукт

ашата́ – кормит

а́ш-су – кушанье

ашханә́ – столовая

ашы́й – ест, кушает

аю́ – медведь

ая́з – безоблачный

ая́к – нога

әбәкле́ уйны́й – играет в пятнашки

әби́ – бабушка

әдәпле́ – вежливый

әзерли́ – готовит

әйбә́т – хорошо; хороший

әйбе́р – вещь

әйе́ – да

әйтә́ – говорит

әкия́т – сказка

әкре́н – медленно; медленный

ә́ле – только, ещё

әле – -ка (скажи-ка)

ә́нә – вот

әни́ – мама

әтә́ч – петух

әти́ – папа

әфлису́н – апельсин

Б

баба́й – дедушка

база́р – рынок

бай – богач; богатый

бака́ – лягушка

бакча́ – сад

бакчачы́ – садовник

бал – мёд

бала́ – ребёнок

бала́н – калина

баллы́ – сладкий

балта́ – топор

балы́к – рыба

балыкчы́ – рыбак

бар I – есть

бар II – иди

бара́ – идёт

барма́к – палец

баса́ – встаёт

баты́р – герой, богатырь

бау – верёвка

башкала́ – столица

башлана́ – начинается

башта́ – сначала, сперва

бәби́ – младенец

бәбкә́ – гусёнок; утёнок

бәйрә́м – праздник

бәләкә́й – маленький

бәле́ш – бэлиш

бәрәңге́ – картофель

бәхе́т – счастье

бәя́ – цена

без – мы

безгә́ – нам, к нам

безне́ – нас

безне́ң – наш

белән – с

беле́м – знание

бер – один

бера́з – немного

бе́рвакыт – однажды

бергә́ – вместе, совместно

беренче́ – первый

бе́ркайчан – никогда

бе́ркем – никто
бе́рнинди – никакой
берсé – один из них
бетә́ – заканчивается, завершается
бетергéч – стёрка
беттé – закончилось, завершилось
биéк – высоко; высокий
бии́ – пляшет, танцует
бик – очень, весьма
билгé I – отметка
билгé II – признак предмета
бирә́ – даёт
бирéм – задание
бит I – лицо
бит II – страница
биш – пять
бишә́ү – пятеро
бишенчé – пятый
«биш»лé – пятёрка
биялә́й – варежка, варежки
боз – лёд
боза́у – телёнок
бозлавы́к – гололедица
болы́н – луг
болы́т – туча
борча́к – горох
борчылу́ – беспокойство
боры́н – нос
боры́ч – перец
ботка́ – каша
бөéк – великий
бөҗә́к – насекомое
бөрé – почка
бөтéн – весь, целый
бу – это
буенча́ – по
була́ – бывает
булыша́ – помогает
бура́н – буран, вьюга
бүгéн – сегодня
бүлә́к – подарок
бүлә́к итә – дарит

бүлмә́ – комната
бүре́ – волк
бүре́к – шапка
бүтә́н – другой

В

вак – мелкий
вакы́т – время
вата́ – разбивает
Вата́н – Родина
ваты́к – разбитый
ватылга́н – разбито

Г

гае́п – вина
гаилә́ – семья
гафу́ ит(егез) – извини(те)
гоме́р – жизнь
гөбәдия́ – губадия
гөл – комнатный цветок
гөлҗиме́ш – шиповник
гөмбә́ – гриб

Д

да (дә) – тоже
дару́ – лекарство
дәре́с – урок
дәресле́к – учебник
дәфтә́р – тетрадь
ди – говорит
дөге́ – рис
дөре́с – правильно
дуңгы́з – свинья
дус – друг
дуслы́к – дружба
дүрт – четыре
дүртә́ү – четверо
«дүрт»ле́ – четвёрка
дүшә́мбе – понедельник

Е

егерме́ – двадцать
егыла́ – падает
ел – год
ела́н – змея

елгá – река

елмая́ – улыбается

ел фасылы́ – время года

елы́й – плачет

ерáк – далеко

еш – часто

Ж

жавáп – ответ

жавáп бирә́ – отвечает

жанвáр – зверь

җәе́н, җә́й көне – летом

җәй – лето

җәнле́к – зверь

җиде́ – семь

җил – ветер

җилә́к – ягода

җиме́ш – плод

җимле́к – кормушка для птиц

җиңе́л – легко; лёгкий

җир – земля

җитә́ I – наступает

җитә́ II – хватает

җитме́ш – семьдесят

җомгá – пятница

җөмлә́ – предложение

җыештырá – убирает, прибирает

җылы́ – тепло; тёплый

җылытá – греет

җыр – песня

җырлы́й – поёт

җыя́ – собирает

З

зарарлы́ – вредный

зәңгә́р – синий, голубой

зинһáр – пожалуйста

зур – большой

зурлáр – взрослые

И

игътибáр – внимание

Иде́л – Волга

ижéк – слог

икә́н – оказывается

икә́ү – вдвоём

икé – два

«ике»лé – двойка

ил – страна

иллé – пятьдесят

инéш – ручей

иң – самый

ипи́ – хлеб

иптә́ш – товарищ

иртә́ – утро

иртәгә́ – завтра

иртә́н – утром

иртәнгé аш – завтрак

иртәрә́к – пораньше

ис – запах

исә́ – дует

исә́нме(сез) – здравствуй(те)

и́скиткеч – изумительный

ит – мясо

итә́к – юбка

итéк – сапоги, сапог

ишéк – дверь

Й

йоклы́й – спит

йокы́ – сон

йокыда́н тора́ – встаёт

йомша́к – мягкий

йомырка́ – яйцо

йон – шерсть

йорт – дом

йөгерә́ – бежит, бегает

йөз – сто

йөзә́ – плывёт, плавает

йөзéм – изюм

йөрә́к – сердце

К

каба́к – тыква

кабатлы́й – повторяет

кавы́н – дыня

кадерлé – дорогой

кадә́р – до

каз – гусь

казы́й – копает

ка́йбер – некоторый

ка́йда? – где?

кайма́к – сметана

кайна́р – горячий

ка́йсы? – который?

кайта́ – возвращается

ка́йчан? – когда?

кайчы́ – ножницы

кана́т – крыло

каплы́й – покрывает, закрывает

капчы́к – мешок

кар – снег

кара́ – чёрный

карабода́й – гречка

карбы́з – арбуз

кара́ карга́ – грач

карлыга́н – смородина

карлыга́ч – ласточка

карт – старый; старик

карчы́к – старуха

каршылы́й – встречает

каршында́ – перед

кары́й – смотрит; ухаживает

кат – этаж

каты́к – катык

кача́ – прячется

кашы́к – ложка

ка́я? – куда?

ка́ян? – откуда?

котлы́й – поздравляет

кош – птица

коя́ш – солнце

кояшлы́ – солнечный

кәбестә́ – капуста

кәе́ф – настроение

кәҗә́ – коза

кәрзи́н – корзина

кәшәкә́ – клюшка

кебе́к – как

кем? – кто?

ке́мгә? – кому?

ке́мдер – кто-то

ке́мне? – кого?
ке́мнеке? – чей?
ке́мнең? – кого? чей?
кер I – бельё
кер II– заходи, входи
керә́ – заходит, входит
керергә́ мөмки́нме? –
можно войти?
керпе́ – ёж
кесә́л – кисель
кечкенә́ – маленький
кеше́ – человек
кибе́т – магазин
киенә́ – одевается
кие́п кары́й – примеряет
килә́ – приходит, идёт
(сюда)
килешә́ – идёт, подходит
(об одежде)
ки́нәт – вдруг
киң – широкий
киңә́ш – совет
кирә́к – нужно, надо
кисә́ – режет
кита́п – книга
китә́ – уходит
кич – вечер
кичә́ – вчера
кич белән – вечером
кичке́ аш – ужин
кише́р – морковь
ки́я́ – надевает
коела́ – осыпается
коена́ – купается
койры́к – хвост
кола́к – ухо
колы́н – жеребёнок
корт – червь
котла́у – поздравление
көз – осень
көймә́ – лодка
көлә́ – смеётся
көн – день
көндәле́к – дневник
көнде́з – днём
көндезге́ аш – обед

көрәк – лопата
көрәшә́ – борется
көтә́ – ждёт
көчле́ – сильный
куе́ – густо; густой
кул – рука
кулъяулы́к – носовой платок
курка́ – боится
курка́к – трусливый
куя́ – ставит, кладёт
куя́н – заяц
күбәлә́к – бабочка
күгәрче́н – голубь
күз – глаз
күл – озеро
күлмә́к – платье, рубашка
күнегү́ – упражнение
күңелле́ – весело; весёлый
күп – много
кү́пме? – сколько?
кыз – девочка
кыздыра́ – печёт (солнце)
кызы́к – интересно; интересный
кызы́л – красный
кыйба́т – дорого; дорогой
кыңгыра́у – звонок
кыр – поле
кыры́к – сорок
кыска́ – короткий
кычытка́н – крапива
кыш – зима
кы́ш көне, кышы́н – зимой
кыя́р – огурец

Л

лалә́ – тюльпан
лә́кин – но, однако

М

май – масло

мактый́ – хвалит

мату́р – красиво; красивый

мәка́ль – пословица

мәктә́п – школа

мәтрүшкә́ – душица

ме́нә – вот

менә́ – поднимается

мең – тысяча

миләш – рябина

милләт – нация

милли́ – национальный

мин – я

мине́ – меня

минеке́ – мой

мине́м – мой, у меня

миңа́ – мне

мич – печь

монда́ – здесь

мөмки́н – можно

муе́н – шея

Н

нача́р – плохой

нә́рсә? – что?

нә́рсәгә? – чему?

нә́рсәнең? – чего?

нечкә́ – тонкий

ни? – что?

ни́гә? – зачем?

ни́нди? – какой?

ни́чә? – сколько?

ни́чәнче? – который?

ни́чек? – как?

ни́ өчен? – почему?

ни́шләде? – что сделал?

нишлә́мәде? – что не сделал?

ни́шли? – что делает?

нокта́ – точка

О

ое́к – чулки

оекба́ш – носок, носки

оза́к – долго

озы́н – длинный

он – мука

оны́к – внук, внучка

оныта́ – забывает

оча́ – летит

очрашу́ – встреча

очучы́ – лётчик

ошы́й – нравится

оя́ – гнездо

Ө

өй – дом

өйрәнә́ – учится

өлкә́н – старший

өрә́ – лает

өре́к – урюк

өстә́л – стол

өсте́ – поверхность

өстендә́ – на поверхности

өте́р – запятая

өч – три

өчә́ү – втроём

өчен – для

өченче́ – третий

«өч»ле́ – тройка

өчпочма́к – треугольник

П

пәнҗешә́мбе – четверг

пәрәмә́ч – перемяч

песи́ – кошка

песнә́к – синица

печә́н – сено

пешерә́ – варит

пеште́ – сварилось

пилмә́н – пельмени

поши́ – лось

пөхтә́ – аккуратно; аккуратный

пыла́у – плов

пыча́к – нож

пычкы́ – пила

пычра́к – грязно; грязный

пыяла́ – стекло; стеклянный

Р

рәсе́м – рисунок

рәсе́м ясы́й – рисует

рәхә́т – приятно, отрадно

рәхи́м ит(егез)! – добро пожаловать!

рәхмә́т – спасибо

риза́ – согласен, согласна

рөхсә́т – разрешение

ру́сча – по-русски

С

сабы́н – мыло

савы́т-саба – посуда

сае́н – каждый

саеска́н – сорока

сай – мелко; мелкий

сайлы́й – выбирает

саклы́й – охраняет, бережёт

сала́ – кладёт; снимает

салкы́н – холодно; холодный

сан – число

санамы́ш – считалка

сандуга́ч – соловей

саны́й – считает

сара́н – скупой

сары́ – жёлтый

сары́к – овца

сарымса́к – чеснок

сата́ – продаёт

сатучы́ – продавец, продавщица

саты́п ала́ – покупает

са́у бул(ыгыз) – до свидания

сәга́ть – часы

сәла́м – привет

сәламәтле́к – здоровье

сәнә́к – вилы

сәхнә́ – сцена

сез – вы

сезгә́ – вам, к вам

сезне́ – вас

сезнéң – ваш

сеңéл – младшая сестра

сибә́ – поливает

сигéз – восемь

сигезенчé – восьмой

сикерә́ – прыгает

иксә́н – восемьдесят

сине́ – тебя

сине́ң – твой, у тебя

сиңá – тебе

сишә́мбе – вторник

сорáу – вопрос

сорáу бирә́ – задаёт вопрос

соң I – поздно

соң II – после

сөйли́ – рассказывает

сөртә́ – вытирает

сөт – молоко

су – вода

сугáн – лук

сузы́к авáз – гласный звук

сүз – слово

сүзлéк – словарь

сыéр – корова

сыерчы́к – скворец

сызлы́й – болит

сызыклы́ – в линейку

сыйны́ф җитәкчесé – классный руководитель

Т

табá (өйгә́ табá) – по направлению (к дому)

табигáть – природа

табы́н – накрытый стол

табышмáк – загадка

тавы́к – курица

тактá – доска

тамá – капает

тамáк – горло

тамчы́ – капля

тамы́р – корень

таны́ш – знакомый

тар – узкий

тара́к – расчёска

тарата́ – раздаёт, разбрасывает

тари́х – история

тарты́к ава́з – согласный звук

тата́р – татарин; татарский

тату́ – дружно

та́у – гора

таш – камень

тәбәнә́к – низкий

тәлинкә́ – тарелка

тәмле́ – вкусно; вкусный

тәнәфе́с – перемена

тәрбияле́ – воспитанный

тәрти́п – порядок

теге́ – тот

тегүче́ – портной

тел – язык

тели́м – желаю

теш – зуб

тие́н I – белка

тие́н II – копейка

тиз – быстро

тиздә́н – скоро

тик – однако

тимерая́к – коньки

тоз – соль

тозлы́ – солёный

токма́ч – лапша

томшы́к – клюв

тора́ I – встаёт, стоит

тора́ II – живёт

тота́ – ловит

төзәтә́ – исправляет

төлке́ – лиса

төн – ночь

төрле́ – разный

төс – цвет

төсле́ – цветной

төшә́ – спускается

туга́н – родной

туга́н көн – день рождения

тугы́з – девять
туза́н – пыль
тук – сыто; сытый
тукра́н – дятел
тукталы́ш – остановка
туңа́ – замерзает, мёрзнет
туп – мяч
түбәтә́й – тюбетейка
түгәрә́к – круглый
түли́ – платит
тыңлы́й – слушает
тыры́ш – старательный

У

уе́н – игра
уенчы́к – игрушка
уз – проходи, входи
уйны́й – играет
укучы́ – ученик
укы́й – читает; учится
укыта́ – учит
укытучы́ – учитель
ул I – он (она, оно)
ул II – сын
ун – десять
уналты́ – шестнадцать
унбе́р – одиннадцать
унби́ш – пятнадцать
унду́рт – четырнадцать
унҗиде́ – семнадцать
унике́ – двенадцать
унө́ч – тринадцать
унсигге́з – восемнадцать
унтугы́з – девятнадцать
уңга́н – умелый
уңы́ш I – успех, удача
уңы́ш II – урожай
урма́н – лес
урнашка́н – находится
урынды́к – стул
уса́л – злой
ут – свет, огонь
уты́з – тридцать
утыра́ – сидит
уяна́ – просыпается

Ү

үбә́ – целует

үзе́ – сам (сама, само)

үлә́ – умирает

үлә́н – трава

үлчи́ – взвешивает

үрдә́к – утка

үсә́ – растёт

үстерә́ – выращивает

үтә́ – проходит

үтерде́ – убил

Ф

файда́ – польза

файдалы́ – полезно; полезный

фил – слон

Х

хайва́н – животное

халы́к – народ

хат – письмо

хата́ – ошибка

хаты́н – жена

хаты́н-кыз – женщина

хәерле́ көн! – добрый день!

хә́зер – сейчас

хәллә́р ни́чек? – как дела?

хәре́ф – буква

хикәя́ – рассказ

хөрмәтле́ – уважаемый

хуҗа́ – хозяин

ху́ш(ыгыз)! – прощай(те)!

ху́ш килә́сез! – добро пожаловать!

Һ

һәйкә́л – памятник

һәм – и

һәр – каждый

һә́ркем – каждый (человек)

Ч

чаба́ – скачет

чакыра́ – зовёт, приглашает

чакыру́ – приглашение

чалба́р – брюки

чана́ – сани

чаңгы́ – лыжи

чәкчә́к – чак-чак

чәнечке́ – вилка

чәршә́мбе – среда

чәч – волос

чәчә́ – сеет

чәчә́к – цветок

чәчә́к ата – цветёт

чебе́н – муха

чеби́ – цыплёнок

чикләве́к – орех

чир – болезнь

чирә́м – трава

чиста́ – чисто; чистый

чисталы́к – чистота

чия́ – вишня

чөгенде́р – свёкла

чө́нки – потому что

чүке́ч – молоток

чүлмә́к – горшок

чүпрә́к – тряпка

чыга́ – выходит

чык – выйди

чыная́к – чашка

чыпчы́к – воробей

чыршы́ – ель

Ш

шагы́йрь – поэт

шакмаклы́ – в клетку

шалка́н – репа

шалтырата́ – звонит

шалтыры́й – звенит

шат – рад

шатлана́ – радуется

шая́н – весёлый

шәһә́р – город

шигы́рь – стихотворение

шикә́р – сахар

шимбә́ – суббота

шуа́ – катается

шугала́к – каток

шук – шустрый

шул – тот

шуңа́ күрә – поэтому

шушы́ – это

Э

эз – след

эзли́ – ищет

элә́ – вешает

элге́ч – вешалка

эле́к – давно

эне́ – младший брат

энҗе́ чәчә́к – ландыш

эре́ – крупный

эри́ – тает

эссе́ – жарко; жаркий

эт – собака

эчә́ – пьёт

эчәсе́ килә́ – хочется пить

эчендә́ – внутри

эш – работа

эшли́ – работает

эшче́ – рабочий

Ю

ю – мой

юа́ – моет

югалта́ – теряет

юк – нет

юл – дорога

юма́рт – щедрый

юына́ – умывается

Я

ява́ – идёт (снег, дождь)

явы́з – злой

яз – весна

яза́ – пишет

я́з көне, язы́н – весной

як (туга́н як) – сторона (родная сторона)

якты́ – светлый

якы́н – близко; близкий

я́к-якка – по сторонам

ялгы́ш – ошибочно

я́л итә – отдыхает

ялка́у – ленивый

я́л көне – выходной

я́ме – ладно

ямьле́ – прекрасно; прекрасный

ямьсе́з – некрасивый

яна́ – горит

янында́ – возле, около

яңа́ – новый

яңгы́р – дождь

яр – берег

яра́мый – нельзя

ярата́ – любит

ярдә́м – помощь

ярма́ – крупа

яры́ш – соревнование

ясы́й – делает, рисует

ята́ – лежит

ятлы́й – учит наизусть

яулы́к – платок

яфра́к – лист

яфра́к яра́ – распускает листья

яхшы́ – хорошо; хороший

яше́л – зелёный

яшелчә́ – овощ

яши́ – живёт

яшь I – год

яшь II – молодой

яшь III – слеза

яшьлә́р – молодёжь

Эчтәлек

Туган якка кыш килде
88–110 нчы дәресләр 6

Шәһәрдә һәм авылда
111–124 нче дәресләр 31

Әдәпле булыйк
125–142 нче дәресләр 45

Кечкенә дусларыбыз
143–156 нчы дәресләр 60

Күңелле җәй, ямьле җәй
157–180 нче дәресләр 72

Сүзлек 90

Учебное издание
Серия «Күңелле татар теле»

Хайдарова Роза Закиевна
Ахметзянова Гульназ Магсумзяновна
Гиниятуллина Лейсан Адиповна

ТАТАР ТЕЛЕ

3 класс

Учебник для образовательных организаций начального общего образования

В двух частях

Часть 2

Группа разработчиков учебно-методического комплекта
Авторы *Р.З. Хайдарова,*
Г.М. Ахметзянова, Л.А. Гиниятуллина
Научный консультант *Ф.А. Ганиев*
Руководитель проекта *М.Ф. Ганиев*
Художественный редактор *С.В. Киатров*
Руководитель группы художников и верстальщиков *Д.И. Бариев*
Вёрстка *Е.Е. Никулина, К.А. Антонова*
Координатор проекта *А.М. Ганиев*
Технический руководитель *М.Р. Башаров*
Редакторы *А.А. Башарова, Ф.Ш. Ахметзянова*
Художники *А.Р. Ромашова, Н.К. Авдеева,*
Н.Б. Трофимова, И.Г.Климова, М.М. Нигмедзянова
Руководитель административной группы *А.Н. Зайнуллина*

Соответствует требованиям СанПиН 2.4.7.1166-02 «Гигиенические требования к изданиям учебников для общего и начального профессионального образования».

Подписано в печать 20.12.2021. Формат 84x108 1/16. Бумага офсетная. Гарнитура «Школьная». Печать офсетная. Уч.-изд. л. 7. Тираж 26200 экз. Заказ №2023

Издательство «Татармультфильм».
420034, г. Казань, ул. Сулеймановой, 5.
www.tatarmultfilm.ru

Отпечатано в полном соответствии с качеством предоставленных издательством «Татармультфильм» материалов в типографии филиала ОАО «ТАТМЕДИА» «ПИК «Идель-Пресс».
420066, г. Казань, ул. Декабристов, 2.

Издательство «Татармультфильм»
разрабатывает и выпускает:

— учебники,
— мультимедийные пособия,
— методические пособия,
— рабочие тетради,
— художественно-анимационные издания,
— интерактивные приложения.

www.tatarmultfilm.ru

Дополнительные материалы по изучению татарского языка и литературы для классных и внеурочных занятий на сайте
www.balarf.ru (www.бала.рф).

аквапарк

Школьный учебник
серия
«Күңелле татар теле»

ISBN 978-5-9903561-5-3

издательство
«Татармультфильм»